

VRHOVNI SUD U SUDSKOM SISTEMU SAD

Dvojni sistem sudova

Sjedinjene Američke Države imaju danas svojstveni sudski sistem. Ovaj sudski sistem je nastao kao rezultat uređenja ove savezne države. Ali dvojni sudski sistem u Americi je nastao u prvom redu zbog toga što u položaju svake pojedine države-članice postoje, istina u skladu sa Ustavom federacije, još i ustavi svake pojedine države koji se u mnogo čemu razlikuju jedan od drugog. *Dva sistema sudstva* tako dolaze kao rezultat različite strukture i položaja osnovnih organa vlasti i specifičnog položaja i prava svake pojedine države. Zbog toga se danas u Sjedinjenim Američkim Državama pojavljuje tzv. *federalno sudstvo* (Federal courts) ili sudstvo savezne države, koje sudi u stvarima povrede Ustava i zakona federacije i koje u rešavanju sporova iz okvira svoje nadležnosti primenjuje *isključivo* Ustav, zakon i druge propise federacije.

Drugi kolosek sudstva sačinjavaju tzv. *državni sudovi* (States courts), kao sudski sistem svake države posebno. On svoju nadležnost crpi iz ovlašćenja ustava svake pojedine države i njenih zakona, i kojima se pravni lekovi u stepenu i nadležnosti državnih sudova ograničavaju na ustav i zakon, odnosno na propise dotične države koji su u njenoj (državnoj) diskrecionoj nadležnosti.

Državni sudovi u SAD uspostavljeni su kao niži sudovi (inferior courts).

Nadležnost, karakter i kvalitet državnih sudova, s obzirom na ovakav njihov status, varira od države do države, po pravilu, on svuda nije isti.

Zato postoji heterogenost po odredbama ustava u pogledu nadležnosti i postupka kod ovih sudova. Ustav svake pojedine države uspostavlja sudsku vlast u skladu sa prilikama dotične države, ali na osnovu i u skladu sa Ustavom SAD (čl. III Ustava SAD), prema kome se zakonodavstvo ovlašćuje da organizuje i uspostavi sudski sistem sa Vrhovnim sudom na čelu piramide sudske vlasti.

Tako ova dva sudska sistema, federalni i državni, funkcionišu nezavisno, odvojeno i paralelno.

U članu trećem, odeljku prvom Ustava SAD utvrđen je položaj Vrhovnog suda SAD, kao suda kome je poverena sudska vlast. Ovaj član definiše položaj Vrhovnog suda na sledeći način:

»Sudska vlast Sjedinjenih Država poverava se jednom Vrhovnom sudu i onim nižim sudovima koje Kongres može s vremena na vreme određivati i ustanovljavati. Sudije i vrhovnog i nižih sudova zadržaće svoja zvanja dok se dostojno vladaju i u određenim rokovima dobijaće za svoju službu naknadu koja se ne može smanjivati za vreme trajanja njihove službe«.¹

Položaj suda prema ustavu i uopšte položaj sudskog akta u SAD nije isti kao, recimo, u najvećem broju pravnih sistema evropskih država. Sudska presuda, kao izvor prava, u ovoj zemlji ima vrlo istaknuto mesto. Mnoge sudske odluke još iz XVIII i XIX veka postale su ne samo izvor prava nego su dignute gotovo na stepen ustavne norme. Zato je američko »case law« ponekad zbunjujuće za evropske pravnike, te se često ni sama odluka suda ne može razumeti ako se ne poznaju ove karakteristike sudskoga prava u Americi.

Ustav SAD, koji je 1787. godine usvojen na Filadelfijskoj konferenciji i koji je do današnjeg dana ostao gotovo isti (sem što je doživio dopunu od 22 amandmana) za period od gotovo 180 godina, nije mogao u istoriji i razvitku ovako velike savezne države (u kojoj se danas nalazi ukupno 50 država) da da potpune odgovore na brojna pitanja, a naročito: odnosa pojedinih država prema saveznoj državi, države prema državi, zakonodavne vlasti prema sudstvu i prema izvršnoj vlasti. Posebno težak problem, bila su nacionalno i rasno pitanje, koja su ostala nerešena sve do današnjeg dana.

Tako su brojne sudske odluke, naročito one koje su donete posle usvajanja Judiciary Acta od 1889. godine, do današnjeg dana ostale uzor i kao zakon za sudsku praksu. Otuda je za istoriju ove zemlje posebno postala značajna sudska norma i sudska praksa.

Iako u ustavnom tekstu SAD od 1787. godine izričito nisu nabrojani federalni sudovi, postojeći sudski sistem Amerike stvoren je na osnovu ustavnog ovlašćenja. Član III utvrđuje: »Sudska vlast Sjedinjenih Država poverava se jednom vrhovnom sudu i onim nižim sudovima koje Kongres može s vremena na vreme određivati i ustanovljavati«.

Na osnovu ovog ustavnog ovlašćenja, američki Kongres je, kao jedno od prvih i najvažnijih pitanja, stavio 1789. godine na dnevni red pitanje sudova. Tako je usvajanjem prvog zakona o pravosuđu (Judiciary Act) bila osnovana mreža federalnih sudova sa Vrhovnim sudom SAD na čelu, kao najvišim sudom federacije, čime je bio izgrađen poseban federalni sudski sistem.

»Sudstvo u sistemu »podele vlasti«

Osnovna teorijska osnova od koje je i pošao Ustav Sjedinjenih Država 1787. godine je poznata teorija tzv. »podele vlasti«. Ustav Amerike je tako i koncipiran, pa su sve odredbe koje se odnose na položaj

¹ Čl. III, odeljak 1. Ustava SAD.

i funkciju države, odnosno državne vlasti sadržane u prva tri njegova člana, od kojih se prvi odnosi na organizaciju i funkciju zakonodavne vlasti, drugi na položaj i funkciju izvršne i treći na organizaciju i funkciju sudske vlasti.

U savremenoj američkoj pravnoj teoriji sistem tzv. »podele vlasti« objašnjava se najčešće praktičnim američkim shvatanjem da je američko društvo pluralističko, da je stvoreno u posebnim istorijskim uslovima brojnih nacionalnosti i brojnih grupa, koje su različitog položaja i sastava, a samim tim i različitih interesa.

Takve brojne nacionalnosti i brojne države u sastavu federacije, štiteći svaka svoje interese, međusobno se sukobljavaju zbog postojanja različitih interesa i postojanja ovakvog državnog pluralizma i nacionalnog šarenila. Podela vlasti bi, prema ovim doktrinama trebalo da oteža ostvarivanje koalicije različitih interesa, koja bi koalicija moglo da insistira na sticanju potpune i trajne vlasti. Podeljena vlast (na zakonodavnu, izvršnu i sudsku) bi trebalo da doprinese uvođenju pozitivne i kvalitetne strane ovih triju, kao samostalnih i nezavisnih vlasti. Na ovaj način, »podeljena vlast« bi trebalo da bude prepreka za uspostavljanje vlasti tiranije, jer jedna interesna grupa, prema ovoj teoriji, teže može da ovlada i da prodre u tri izdvojene i nezavisne vlasti. Ukoliko bi jedna interesna grupa uspeła da prodre u jednu od podeljenih vlasti, druge dve vlasti bi u tom slučaju, bile platforma za borbu, protiv jednostranih interesa. Interesna grupa, bi tako bila ograničavana od dveju drugih vlasti.

Primena principa »podele vlasti«, u smislu ove teorije, dovodi do pozitivnog delovanja i kvaliteta svih triju vlasti i u samom procesu vladanja, budući da svaka od podeljenih vlasti neprestano mora da ima u vidu činjenice da je kritički posmatraju druge dve vlasti. Podeljena vlast, prema shvatanju američkih pravnika, trebalo bi da omogućava odgovarajuće praćenje različitih mišljenja i shvatanja, što bi trebalo da doprinosi potpunijoj obaveštenosti i kritičnoj diskusiji o važnim pitanjima za državu, a što bi bilo neophodno za sam proces pripremanja i donošenja odluka u svakoj od ovih triju vlasti.

Iz takve teorijske osnove rezultirao je i položaj suda kao odvojene i samostalne sudske vlasti, te je sud zato i dobio tako značajno mesto u sistemu ove države.

Međutim, danas više nije sporno, čak i među pravnicima u Americi na bazi velikog iskustva i brojnih slučajeva, da teorija o »podeli vlasti« u praksi nije mogla da idealan model samostalnosti i potpune nezavisnosti jedne vlasti od drugih. Priroda položaja i konstelacija odnosa i događaja, koji su bili predmet rasprave i odlučivanja jedne ili druge vlasti, pokazivali su s vremena na vreme i *uticaje* jedne vlasti na drugu, a nekad i premoć jedne vlasti nad drugim dvema.

Common law u sudskom sistemu

Sudski sistem, kao i sam sudski proces u SAD se ne može shvatiti bez osnovnog saznanja institucije common law koja institucija danas ima odlučujući uticaj ne samo u sudskom postupku nego i u čitavom zakonodavnom procesu.

Common law sistem u američkom pravnom poretku uopšte ima *odlučujući uticaj* i obično se kao ni svaki drugi, tako ni sudski sistem ne može shvatiti bez common lawa.

Common law, koji datira još iz srednjeg veka, razvio se u Engleskoj u kojoj je još XIII i XIV veka zakonodavna vlast bila nedovoljno razvijena, te je kao sistem još uvek zadržao mnoge svoje karakteristike iz toga doba, bez obzira na to što je prenet na američki kontinent, specifičan umnogome i po svojoj istoriji i po svojim uslovima. Common law je nastao iz *sudske prakse*. Njega su stvorili sudovi i sudije rešavanjem konkretnih sporova, kojima su davali posebne razloge prilikom donošenja odluka. Zato je za ovaj sistem opšte prihvaćeno da *common law stvaraju sudije*.

Značaj common law sistema u sudskom postupku može se videti iz samog teksta Ustava SAD; odnosno iz njegovog sedmog amandmana koji je ratifikovan još 15. septembra 1971. godine, a koji glasi: »u parnicama po common lawu, gde sporna suma premaša 20 dolara, ostaje pravo na suđenje sa porotom i nikakva činjenica koju porota ispita neće biti ponovo ispitivana pred ma kojim sudom Sjedinjenih Država, sem u skladu sa pravilima common law«.²

Prema ovoj doktrini, pravo se nalazi, (kao i što se stvara) u prihvatljivim pravnim argumentima prilikom rešavanja određenih konkretnih sporova na sudu, tj. na osnovu sudskih presuda. Međutim, iako izgleda da common law stvaraju sudije, ipak ovde treba ukazati na to da u tome slučaju sudije ne stvaraju nikakva pravila kao utvrđena, apstraktna ili opšta pravila common lawa.

No osnovu ovakve doktrine common lawa, u američkoj sudskoj praksi, sasvim logično, značajno mesto, *kao izvor prava, uzima sudski precedent*. Sudska presuda tako postaje glavni izvor prava. Zakon je morao biti usklađen sa common lawom, tako da je u primeni prava i u pridržavanju common lawa sud išao dotle da je nekada negirao i sam zakon. Međutim, u SAD zakoni ne čine pravni sistem za sebe. Zakoni postoje, ali oni svoje osnovne karakteristike, terminologiju i pravne pojmove crpu iz common lawa, koji je kao sistem nastao pre zakona i koji je kao opšteusvojena doktrina dominirao u odnosu na zakone. U tom pogledu zakonodavac se u Americi ne pojavljuje kao suvereni tvorac prava, već je njegov položaj ogranišen činjenicom postojanja common lawa, te je položaj zakonodavca kod donošenja zakona uvek u dijalogu sa common lawom.

Iz takvog položaja i značaja common lawa u američkom sudskom sistemu rezultirao je i položaj suda u odnosu na zakonodavnu delatnost, kao i vršenje poznate sudske kontrole ustavnosti, koja je u američkom ustavnom pravu poznata pod nazivom *judicial review*.

U praksi američkih sudova tako presuđeni predmet, kao precedent uzor je za buduće slučajeve, ali za slučajeve koji budu imali istovetno činjenično stanje.

Međutim, utvrđivanje kod dva slučaja istovetnog činjeničnog stanja postaje u sudskom postupku onaj najvažniji deo posla, za svaku odluku koja se prema common lawu kao precedent uzima za uzor. U

² Ustav SAD od 1787. god., amandman VII od 15. 12. 1791. god.

praksi, dosta često se desi da se činjenična stanja opisuju do takvih tančina da bi se primenom common lawa primenio ili odbio precedent za traženi slučaj. Ali kad je reč o sudskom, precedentu, treba ukazati na to da on važi samo za sudove koji su po rangju niži od onoga čiji se precedent uzima u obzir. Odstupanje od precedenta može da dođe u obzir samo onda (i to, po pravilu, vrlo retko) ako se nepobitnim činjenicama dokaže da je neki precedent nepovoljno rešenje iz socijalnih ili političkih razloga i okolnosti.

Ako se prednje ima u vidu, onda se i lakše može objasniti američko »case law« koje i u sudskom pravu i u ustavnom pravu predstavlja osnovni metod i osnovni izvor prava.

Federalni sudski sistem

Federalni sudski sistem je uspostavljen i funkcionise na osnovu člana III (odeljak 1) Ustava SAD. Položaj i delatnost federalnih sudova kao i njihova funkcija u ovoj zemlji predstavljaju istovremeno i vrlo delikatan problem federalizma.³

Ustav SAD vrlo kratko i koncizno definiše ona pitanja koja se tiču organizacije federalnog sudstva: prema Ustavu federalni sudski sistem je odgovoran za presuđivanje onih slučajeva koji su predviđeni federalnim ustavom i saveznim zakonom. U takvoj organizaciji federalnog sudskog sistema postoje različiti sudovi koji i različito ostvaruju svoju nadležnost i svoju funkciju.

Na osnovu odredaba US Code, Title 28 1332, za nadležnost federalnih sudova, kad su u pitanju tzv. »diversity of citizenship«, kod svih građanskih sporova određena je vrednost spora preko 10 hiljada dolara ne uračunavajući troškove kamate, i to u sporovima između: a) državljana pojedinih država SAD i b) između državljana SAD i neke druge države.

U okviru federalnog američkog sudskog sistema postoje tri osnovne vrste sudova:

1. *Federalni oblasni sudovi* (District courts)
2. *Federalni sudovi apelacije* (The federal courts of appeals)
3. *Vrhovni sud SAD* (The Supreme Court of the United States).

Federalni oblasni sudovi (Federal district courts)

Federalni oblasni sudovi sude u okviru federalnog sudskog sistema na osnovu federalne, kao generalne (opšte) nadležnosti. Sjedinjene Države danas imaju 86 ovakvih oblasnih sudova u 50 njenih država. Posebno od ovih a s istom nadležnosti, »district« sudovi postoje i u Puerto Ricou, kao i u okrugu Columbia, tako da u SAD ukupno ima 88 federalnih district sudova.

³ William O. Douglas »We the Judges« (str. 45).

Shodno veličini i broju stanovnika, ovi sudovi su uspostavljeni različito u pojedinim državama SAD, ali tako da svaka država ima *najmanje jedan* oblasni sud, ima državica i sa po 2, 3, pa i 4 ovakva oblasna suda.

U sastavu ovih sudova nalazi se najmanje 1 sudija, ali u većim okruzima, odnosno oblastima(districtima) gde je veći broj predmeta, kao i gde je veći broj predmeta veće vrednosti, može biti i više sudija, i to 10—20 sudija, tako da se danas u ovim sudovima nalazi oko 320 sudija.

Sud u okrugu Columbia (The District of Columbia)

U skladu sa odredbama Ustava SAD, Kongres SAD ima isključivu suverenost nad okrugom Columbia. Kongres je na osnovu takvog ovlašćenja i uspostavio ovu vrstu federalnog suda. Ovaj sud u okviru uobičajene federalne nadležnosti i odlučuje o predmetima koji se odnose na rešavanje brojnih slučajeva iz lokalnih sporova, na razvođe brakova, kao i na kriminalitet u okviru njegove nadležnosti, a vrši i reviziju odluka federalnih administrativnih službi. Odluke ovih sudova mogu biti apelovane, odnosno mogu biti napadane pravnim lekom za reviziju, u kojim je slučajevima nadležan Vrhovni sud SAD, jer se na odluku oblasnih sudova može uložiti žalba i kod Vrhovnog suda SAD. Zato u districtu Columbia i postoje dva ovakva suda, od kojih jedan pored redovne ima i proširenu lokalnu nadležnost.

Federalni sudovi apelacija (The federal courts of appeals)

Okružni sudovi apelacije (Circuit courts of appeals)

U okviru nadležnosti ovih sudova, a u sastavu federalnog sudskog sistema, u Americi postoji jedanaest okružja ovih »circuit« sudova. (Ovde je jedan od njih na teritoriji districta Columbia, što znači da su Sjedinjene Američke Države po mesnoj nadležnosti ovih sudova podeljene na 11 područja). Broj sudija u svakom od ovih 11 sudova je različit i varira od 3 do 9 u svakom pojedinom »circuit« sudu. Ovi sudovi, kao apelacioni, nadležni su da rešavaju po žalbama protivu odluka federalnih »district« sudova, koji su odlučivali u prvome stepenu, izuzimajući one predmete koji su u apelacionom postupku predviđeni kao isključiva nadležnost Vrhovnog suda.

Kao apelacioni sudovi, oni su ovlašćeni da rešavaju o odlukama drugih federalnih administrativnih organa. Tako su u mnogim slučajevima presude apelacionih »circuit« sudova konačne.

Međutim, u okviru svoje nadležnosti, izvesne slučajeve za koje su stvarno nadležni sudovi apelacije može rešavati i sam Vrhovni sud SAD, ako su ti slučajevi tako komplikovani i imaju takav pravni značaj da bi o njima odluku trebalo da donese Vrhovni sud SAD.

Specijalni sudovi (Special courts)

U okviru federalnog sudskog sistema, kao sudova apelacije u SAD postoje takozvani specijalni sudovi, koji se vrlo često shvataju i nazivaju kao »ustavni sudovi« ili »zakonodavni sudovi«. Ovi specijalni apelacioni sudovi, primenjujući Ustav i zakone SAD kao federalne propise u skladu sa potrebama pojavljenih sporova, kao što su sporovi oko patenata (kojih ima veoma mnogo), zatim sporovi oko carina i sl., kao i u čisto vojnim stvarima, — ostvaruju svoju *specijalizovanu nadležnost*, a sve na osnovu čl. III Ustava SAD.

Tako se kao specijalizovani pojavljuju, u okviru federalnog sudskog sistema, sledeći sudovi:

- a) Sud prava SAD (U.S. Court of Claims)
- b) Sud carina i patentnih žalbi (U.S. Court of Customs and Patent appeals)
- c) Sud carine SAD (U.S. Customs Court)
- d) teritorijalni apelacioni sudovi (territorial courts)
- e) Vojni sud apelacije (Court of Military appeals)

Kakva je nadležnost svakog od ovih apelacionih, kao specijalnih sudova federalnog sudskog sistema?

Sud prava SAD (U. S. Court of Claims)

Ovaj sud u svome sastavu ima predsednika i još 4 druge sudije. Sud odlučuje u apelacionom postupku o pravovaljanosti određenih slučajeva i sporova uključujući sporove između pojedinaca, s jedne, i Sjedinjenih Država, s druge strane, kao i o pravima koja se odnose na Kongres i njegove izvršne departmane, izuzimajući penzijska prava. Ovaj sud ispituje sve slučajeve »en banc« u prisustvu svih sudija.

Sud carina i patentnih žalbi (U.S. Court of Customs and Patent appeals)

Sud carina i patentnih žalbi presuđuje one sporove koji proizilaze iz takozvanog »customs laws«. Tako on presuđuje sporove oko patenata, odlučuje po apeliranim patentnim slučajevima (tzv. »trade mark«), kao i drugim pravnim pitanjima i sporovima po nalazima tarifnih komisija, a koje se odnose na nezakonite akte i praksu u trgovini većeg obima i značaja.

I ovaj sud je sastavljen od predsednika suda i još 4 sudije, koji zasedaju i odlučuju u opštoj sednici svih članova suda »en banc«.

Carinski sud SAD (U.S. customs court)

Ovaj sud, kao apelacioni, odlučuje odnosno kontroliše vrednost i pravilnost značajnih carinskih i trgovinskih odluka. Pravilnost naredžbina, dugove i obaveze u vezi s tim, isključujući trgovačku robu.

Carinski sud je sastavljen od 9 sudija uračunavajući i predsednika suda. Sud radi u tri odeljenja sa po 3 sudije.

Teritorijalni sudovi (U.S. territorial courts, U.S. District courts with Federal and local Jurisdiction)

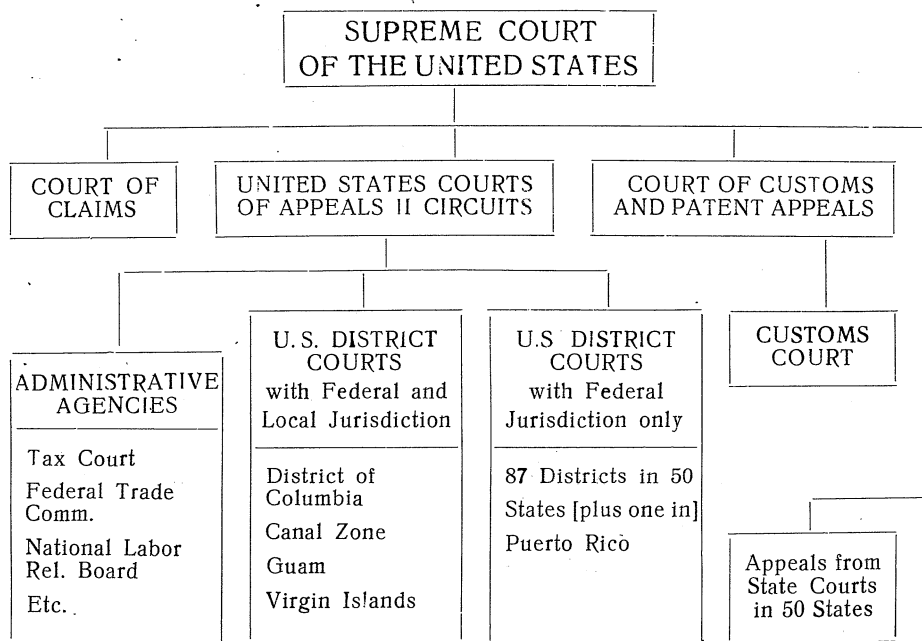
Pored »district« sudova sa isključivom federalnom nadležnošću kojih u SAD-u ima 88, postoje i posebni »district« sudovi koji se zovu još i teritorijalni sudovi — (»Territorial courts«). To su u stvari 4 »district« suda. Prvi u districtu Columbia, drugi u Canal Zone, treći u Guamu i četvrti u Virgin Islandsu.

Pored federalne, ovi sudovi imaju još i lokalnu nadležnost, te donose presude i o lokalnim slučajevima u državicama u kojima oni postoje. Svaki sud ima po jednog sudiju, tako da ih je ukupno 4.

Žalbeni vojni sud (Court of Military Appeals)

Ovaj sud, kao vojni sud apelacije, odlučuje o odlukama administracije u okviru departmana odbrane, a vrši reviziju predmeta vojnih sudova koji su dosuđeni u prvom stepenu.

Američki federalni sudski sistem

(Shema Joseph F. Spaniola, Jr. H. R. Doc. No. 180, 88 th)

Vrhovni sud SAD (Supreme court of the United states)

Shodno ustavu SAD koji je donet na Filadelfijskoj konferenciji 1787. godine, kao i posle toga usvojenim Zakonom o pravosuđu na Kongresu Sjedinjenih Država 1789. (The Judiciary Act) ustanovljeno je onda 13 okružnih sudova (district courts) tri oblasna suda (circuit courts) i jedan Vrhovni sud (The Supreme court). U to vreme Vrhovni sud SAD imao je jednog predsednika i 5 sudija Vrhovnog suda. Oblasni (circuit) sud se sastojao od 2 sudije Vrhovnog suda i jednog sudije okružnog, odnosno oblasnog suda.

Zadatak sudije Vrhovnog suda bio je:

a) da sa ostalim sudijama Vrhovnog suda rešava slučajeve vezane za odluke Kongresa, takozvane kapitalne slučajeve;

b) da radi u oblasnom (Circuit) sudu unutrašnjosti sa ostalim sudijama Vrhovnog suda i jednim sudijom okružnog (district) suda, kao i da rešava slučajeve koji su pred »circuit« sudom kome je sudija Vrhovnog suda specijalno pridodat. SAD su onda bile podeljene na 3 oblasti što je bilo od uticaja na to da se Vrhovni sud sastojao od po 2 sudije iz svake oblasti. Sudije su onda bile birane prema teritorijalnom, odnosno delegatskom principu.

Teritorijalni momenat kod izbora sudije u ovo vreme bio je od odlučujućeg značaja prilikom svakog takvog izbora sudije.

Neposredno posle objavljivanja Zakona o pravosuđu (Judiciary Act) iz 1789. godine, od strane predsednika SAD Washingtona bio je imenovan Vrhovni sud, čiji je onda predsednik bio *John Jay* iz Njujorka kao sudija Vrhovnog suda.

Godine 1793. Vrhovni sud u Americi je utvrđivao načelno i pojmovno odnose između pojedinih državnica unutar SAD kao savezne države, i to na slučaju spora države Georgia-e kao tužene države. Na osnovu ove odluke se videlo da pojedini građani druge državnice mogu pred saveznim sudom tužiti pojedinu državu.

Osamdesetih godina prošloga veka, tj. 3 godine posle donošenja Ustava SAD, Vrhovni sud SAD nije imao veliki broj predmeta, ali kasnije su se pojavljivali sve ozbiljniji i komplikovaniji predmeti različite vrste, a iz nadležnosti Vrhovnog suda.

Dvadesetog januara 1801. godine Predsednik SAD Adams je za sudiju Vrhovnog suda SAD imenovao John Marshalla iz Virdžinije, koji je sve do današnjeg dana u istoriji Vrhovnog suda Amerike ostao kao najpoznatiji sudija i pravnik koga je Amerika uopšte imala. Za vreme njegovoga rada kao sudije i kao predsednika Vrhovnog suda bilo je doneto nekoliko izuzetno važnih odluka Vrhovnog suda koje su do današnjeg dana ostale za sudsku praksu ove zemlje od velikog značaja. To je bilo od uticaja i na sudski i ustavni sistem i uopšte na pravni sistem SAD.

Dugogodišnja praksa predsednika Marshalla i odluke donete dok je on bio predsednik suda bile su od posebnog uticaja na jačanje sudske vlasti, a posebno u sistemu kontrole ustavnosti i zakonitosti.

U istoriji Vrhovnog suda SAD ipak problemi ustavnosti bili su od najvećeg značaja među problemima kojima se bavio ovaj Sud, koji je u svemu funkcionisao i kao ustavni sud.

Stvarna nadležnost Vrhovnog suda SAD

Ustav SAD, određujući stvarnu nadležnost sudova, odredio je i nadležnost Vrhovnog suda u članu III odeljku 2. Tako, između ostalog, u ovom članu se kaže:

»Sudska vlast će se proširiti na sve slučajeve po zakonu i pravičnosti, koji proističu iz ovog Ustava, zakona Sjedinjenih Država i ugovora zaključenih ili koji će se zaključiti po njihovom ovlašćenju;

— na sve slučajeve koji se tiču ambasada, drugih diplomatskih predstavnika i konzula;

— na sve slučajeve admiraliteta i pomorskog prava;

— na sporove u kojima su Sjedinjene Države stranka;

— na sporove između dveju ili više država;

— između jedne države i građana neke druge države;

— između građana raznih država;

— između građana iste države, koji polažu pravo na zemljište na osnovu koncesija dobijenih od drugih država; i

— između jedne države ili njenih građana i stranih država, građana ili podanika«.

Međutim, iako Ustav SAD nije precizno odredio nadležnost svakog pojedinog federalnog suda, on je time dao Kongresu ovlašćenje da, u okviru Ustavom date nadležnosti za federalne sudove, svakome pojedinačno može određivati njegovu stvarnu nadležnost.

Ali Ustavom su ipak dati u izričitu nadležnost Vrhovnom sudu SAD sporovi između dveju ili više američkih država, kao i sporovi u kojima se kao jedna strana pojavljuje ambasada ili diplomatski predstavnik strane vlade.

Član III Ustava SAD u odeljku trećem, povodom nadležnosti Vrhovnog suda, kaže: »u svim slučajevima koji se tiču ambasadora i drugih diplomatskih predstavnika i konzula, i onima u kojima je neka država stranka, Vrhovni sud će suditi u prvom stepenu. U svim drugim gore pomenutim slučajevima, Vrhovni sud će rešavati po žalbi kako u pogledu primene prava tako i u pogledu činjenica, sa onim izuzecima i prema onim propisima koje Kongres donese«.⁴

Prema Judiciary Actu od 1789. godine član 25, Vrhovni sud SAD je nadležan za razmatranje, poništavanje ili potvrđivanje odluka vrhovnih državnih sudova, kojim bi se odlukama osporavala važnost saveznog ugovora, odnosno nekog saveznog zakona ili propisa, kao i potvrđivala važnost neke odluke državnog suda protivu koje je poveden spor kao odluke koja je suprotna Saveznom ustavu, odnosno Saveznom zakonu i ugovoru. To može biti i u slučaju kada se ostvaruju prava,

⁴ Član III, odeljak II, stav II Ustava SAD.

kada se neka od stranaka u sporu pozove na ustavne odredbe ili druge savezne zakone ili propise.

Pokretanje spora povodom ustavnosti nekog saveznog postupka, odnosno odluke jedna od zainteresovanih stranaka u sporu može učiniti kod nadležnog federalnog suda. Ukoliko u prvostepenom postupku kod nadležnog federalnog suda bude odbijen takav zahtev, onda u drugom stepenu, po žalbi, odlučuje Viši federalni sud sve do Saveznog vrhovnog suda SAD. Vrhovni sud SAD uvek odlučuje u poslednjoj instanci i njegove su odluke konačne.

Nadležnost Vrhovnog suda SAD utvrđuje i »United States Code« paragrafom 1251 prema kome se *isključiva* i *prvostepena* nadležnost Vrhovnog suda SAD utvrđuje:

1. a) u svim sporovima između dve i više država;

b) u svim tužbama ili postupcima protiv ambasadora ili drugih opunomoćenih ministara stranih država, njihovih ukućana ili posluge, koji ne bi bili protivni međunarodnom pravu.

2. Prvostepena neisključiva nadležnost Vrhovnog suda SAD;

a) u svim tužbama ili postupcima započetim od strane ambasadora ili drugih opunomoćenih ministara stranih država ili u kojima su konzuli ili vice-konzuli stranke;

b) u svim sporovima između Sjedinjenih Država i neke od država;

c) u svim tužbama ili postupcima protivu građana druge države ili protivu stranaca.⁵

U okviru stvarne nadležnosti Vrhovnog suda SAD je, svakako, njegova nadležnost u okviru sudske kontrole ustavnosti i zakonitosti akata ili, kako je u Americi obično nazivaju, »judicial review«.

Sudska kontrola ustavnosti akata zakonodavnih i drugih organa tekstom Ustava SAD izričito, istina, nije data. Ta nadležnost Ustavom nije izričito data niti kod ocene usklađenosti zakona pojedinih država SAD sa Ustavom SAD niti kod ocene ustavnosti zakonodavnih akata zakonodavnog tela. Međutim, u celokupnoj delatnosti Vrhovnog suda SAD je ipak najznačajnija njegova funkcija, bila i ostala, u pitanjima sudske kontrole ustavnosti i zakonitosti, odnosno u pitanjima »judicial review«, u kojoj se funkciji Vrhovni sud iako ne formalno, ali faktički pojavljivao ili pojavljuje kao ustavni sud.

3. a) U sudskoj kontroli ustavnosti i zakonitosti, kod Vrhovnog suda SAD može se podići žalba Vrhovnom sudu (writ of error), i to protivu konačnih presuda vrhovnih sudova država iz sastava SAD, ako se osporava pravovaljanost određenog zakona ili ugovora Sjedinjenih Država, a odluka je Vrhovnog (državnog suda ili suda država) protivvaljana.

b) ako se osporava važenje zakona jedne od država iz sastava SAD zbog toga što se prigovara da je taj zakon u suprotnosti sa Ustavom SAD, odnosno u suprotnosti sa ugovorima ili zakonima SAD, a odluka je u prilog važenja.

⁵ U. S. Code, Title 28 Judiciary and Judicial Procedure, 1952 Edition.

c) ako se dovodi u pitanje važenje Ustava ili zakona SAD, a odluka je protivu važenja toga Ustava, odnosno prava na osnovu Ustava.

U svim gore navedenim slučajevima može se podići žalba kod Vrhovnog suda SAD (writ of error), po kojoj Vrhovni sud može doneti odluku kojom će se presuda državnog suda (vrhovnog suda državnice) preinačiti i označiti izvršenje presude Vrhovnog suda SAD.

U vezi sa napred iznetim, razumljivo je što nadležnost Vrhovnog suda SAD u kontroli ustavnosti i zakonitosti zakonskih akata posle Judiciary Acta s vremenom proširivala, tako da je početkom XIX veka tu svoju nadležnost Vrhovni sud SAD proširio i na slučajeve pomorskog prava, kao i na slučajeve različitog državljanstva.⁶

Sudska kontrola ustavnosti (judicial review) u nadležnosti Vrhovnog suda SAD

Kao što smo iz napred iznete strukture sudova videli, Sjedinjene Američke Države nemaju odvojene i samostalne ustavne sudove. Međutim, sudska kontrola ustavnosti u ovoj zemlji vrši se u okviru postojećeg sudskeg sistema u kome Vrhovni sud SAD, kao federalni sud, u vršenju ove funkcije ima dominantan položaj.

Iako je Vrhovni sud SAD sud opšte nadležnosti, može se sa sigurnošću reći da je ovaj sud u isto vreme i ustavni sud federacije. Bogata praksa ovoga suda u vršenju sudske kontrole ustavnosti stavlja ovaj sud u red onih sudova koji u ovoj funkciji ima najstariju i najbogatiju praksu. Brojni slučajevi akata koji su u XVIII, XIX i XX veku bili predmet sudske kontrole dali su ovome sudu izuzetno veliki autoritet kao sudu čije su odluke postale izvor prava, a posebno, najširi izvor ustavnog prava. Revizija akata zakonodavnih i izvršnih vlasti u kojem je postupku Vrhovni sud, u faktičkom položaju ustavnog suda, imao da se pojavljuje kao zaštitnik Ustava, dala je veliki ugled pravosudnoj funkciji u ovoj zemlji i sudu uopšte.

Međutim, u ranijoj pa i savremenoj teoriji ustavnog prava SAD, još uvek stoji otvoreno pitanje, koje izaziva interesovanje velikog broja pravnika, a to je: Da li je Ustav Sjedinjenih Država dao Vrhovnom sudu SAD takvo ovlašćenje da može vršiti sudske kontrolu ustavnosti (judicial review)? Nije li to, pitaju se mnogi pravници, ustavno prekraćenje koje je Vrhovni sud SAD sebi dozvolio, protivno Ustavu, dajući sebi pravo da vrši kontrolu zakonodavnih akata, odnosno kontrolu zakonodavne vlasti?

U skladu s tim pitanjem, smatramo da je potrebno da se u osnovnim crtama zadržimo na različitim teorijama koje su za ili protiv ove nadležnosti Vrhovnog suda u Americi.

Ustavne i političke osnove za vršenje kontrole zakonodavnih akata od strane Vrhovnog suda

Prvi i osnovni principi formulisani kao osnova u američkoj doktrini sudske kontrole ustavnosti (judicial review) bili su:

⁶ U predmetu Fletcher protivu Pecka (1810) Vrhovni sud je prvi put proglasio zakon jedne državnice protivustavnim.

Prvo, da je Ustav, pisani zakon, u suštini fundamentalno pravo i kao takvi najviši pravni akt u federaciji pa i najviši akt za zakonodavnu i svaku drugu vlast.

Drugo, da je zakonodavna vlast, kao i vlast drugih uprava i odeljenja »governmenta« ograničena odredbama Ustava, koji toj vlasti, u okviru sistema podele vlasti, daje jasne i određene ingerencije; te da zakonodavna vlast funkcioniše i deluje samo onoliko koliko je Ustavom ovlašćena, odnosno da njena vlast proističe iz Ustava.

Treće, da se sudije u svojoj praksi; moraju *oslanjati na snagu propisa pisanog Ustava*, kao vrhovnog i fundamentalnog zakona, te su sudije primenjujući pravo dužne da akte zakonodavne i izvršne vlasti, ukoliko su ovi u sukobu sa Ustavom, usklade, odnosno dovedu u sklad sa Ustavom.

Ovi principi u pogledu položaja suda i sudija su s vremenom stvarali različite aplikacije u teoriji američkog prava i vršili odgovarajući uticaj na samo američko pravo. Međutim, ovi principi su sve više dobijali značaja i podršku u američkoj pravnoj praksi, kao i u pravnim mišljenjima.

Sud kao interpretator Ustava i zaštitnik fundamentalnog prava

Pisani Ustav, kao fundamentalni zakon, postao je osnova za shvaćanje i za položaj svih drugih akata koji su doneti na osnovu Ustava. U skladu s tim, sudovi su bili dužni ne samo da interpretiraju nego i da primenjuju i osnovne zakone. Pošlo se od toga da je pisani ustav kao superiorno i fundamentalno pravo samim tim i superiorniji akt negoli akt zakonodavne vlasti. Sudovi su tako autoritativni interpretatori prava, te su i dužni da ga definišu i da ga primene.

Taj položaj Ustava u pravnom sistemu zemlje, kao fundamentalnog zakona i prava na osnovu koga se zasnivaju funkcije drugih vlasti (zakonodavne i izvršne), kao pisanog, sadržajnog i izvanrednog dokumenta, — dao je dokritni (judicial review) sudske kontrole jedinstveni značaj u SAD, a samim tim uzdigao se i položaj suda u odnosu na čitav pravni poredak. Zakonodavna vlast ne stvara niti izražava suverenitet, nego je ona u smislu ove doktrine podređena njemu. Narod je taj koji uspostavlja osnovno pravo — (fundamentalno pravo) u pisanom ustavu, te vlast zakonodavca proizlazi iz ustava i egzistira na osnovu ustava. Zakonodavna vlast, prema tome, nema pravo niti ovlašćenje da može prekršiti ustav u osnovnim i ustavom utvrđenim i garantovanim pravima na slobode naroda i građana. Zakonodavna vlast bi prema duhu ustava bila definisana i ograničena, što je suština i bitno za karakter sudske kontrole ustavnosti i zakonitosti. To bi u osnovi i bio razvitak supremacije pravosuđa, što je svojstveno u SAD, a što je bio i ostao princip sa posebnim mestom u američkom ustavnom pravu.

Na osnovu Judiciary Acta Vrhovni sud SAD je bio ovlašćen da, u funkciju sudske kontrole ustavnosti, donosi odluke o saglasnosti zakona pojedinih država-članica sa propisima federacije:

a) u slučaju ako je neki vrhovni sud države-članice oglasio neki državni zakon protivustavnim;

b) ako je vrhovni sud države-članice oglasio neki zakon države-članice protivnim ostalim propisima federacije. Vrhovni sud je u ovom pogledu svu nadležnost stekao, ali posle 1914. godine kada je počeo da odlučuje i o svim odlukama vrhovnih sudova država-članica ukoliko je bio povređen bilo koji savezni propis, a ne samo Savezni ustav.⁷

Popularnost doktrine »judicial review« bila je posebno istaknuta 1786. godine u stavovima sudije Cushinda, koji je ukazao i ignorisao pojedine akte parlamenta, kada je Cokeova teorija bila definisana pre sastanka i federalne konferencije u Filadelfiji. Već 1786. počinje se sa predlozima da zakonodavstvo počiva na Ustavu i neki su zakonodavni akti bili oglasjeni za protivustavne. Prema Cokeovoj doktrini, »posao je suda da oceni šta je ustavno, a šta protivustavno.«⁸

Međutim, najstariji protagonist sudske kontrole ustavnosti i zakonitosti u istoriji SAD je, svakako, ondašnji predsednik Vrhovnog suda SAD Marchall, koji je doktrinu »judicial review« definisao i u praksi primenio kao princip federalnog prava i zakona. Od tada je taj princip prihvaćen kao vrlo efikasan, kao princip za budućnost, kao princip koji proizilazi iz same prirode i karaktera pisanog ustava. Na osnovu toga, Vrhovni sud SAD, može da razmatra protivustavne savezne zakone, kao i akte drugih saveznih organa u skladu sa ustavom federacija, a po istom osnovu, državni sudovi (vrhovni sudovi pojedinih država) imaju da razmatraju protivustavnost državnih zakona sa ustavom konkretne države.

Već 1803. godine bilo je usvojeno u federalnim sudovima, kao i u najvišim, odnosno vrhovnim sudovima država, da je *pisani ustav* bio mandator direktive ili još bolje *uputstvo* i pravac odlučivanja sudijama, kao osnova za razmatranje protivustavnih i protivzakonitih akata, razmatranih na osnovu ustava.

Ti principi još onda su bili izgrađeni u obliku sledećih argumenata:

a) narod, kao suveren, uspostavlja ultimativno pisane granice zakonodavstva u prirodi njegovih osnovnih prava;

b) svi akti suprotni ovim ograničenjima nisu zakoni i nisu pravo;

c) šta je zakonito, a šta je protivzakonito (šta je ustavno a šta je protivustavno) — nadležnost je suda da odluči i da odredi, jer je u prirodi deklarisanih zakona da sudstvo izjavi i odluči šta je u sklopu i šta je u skladu, odnosno šta nije u skladu sa pisanim ustavom.

⁷ I pored ove nadležnosti Vrhovnog suda SAD u vršenju sudske kontrole ustavnosti, kad su u pitanju ocena usklađenosti akata države — članice sa Ustavom dotične države, u principu, ostala je nadležnost vrhovnog suda dotične države—članice.

⁸ Brinton Coke, *Judicial Power and Unconstitutional Legislation*, (Philadelphia, 1893).

Sudska kontrola zakonodavnih akata (judicial review) bila je držana za osnovnu teoriju, odnosno »za ataše pisanog ustava«, od koje je svaki nadležan sud, odnosno sudija donoseći presude morao da pođe.

Predmet sudske kontrole ustavnosti u nadležnosti Vrhovnog suda SAD su svi zakoni i podzakonski propisi, kao što su ustavni amandmani zatim ustavi država-članica, kao i svi pojedinačni zakonodavni akti, akti izvršnih organa i sudske odluke nižih sudova.

Opozicione teorije i praksa protivu sudske kontrole (judicial review)

Ni do najnovijih dana, među mnogobrojnim pravnicima (naročito među onima koji su van pravosuđa) u pogledu teorije sudske kontrole ustavnosti ne postoji identičan stav.

Opozicija sudskoj kontroli zakonodavnih akata bila je u ovoj zemlji izražavana u različitim vidovima:

1. Shodno ustavnoj i izgrađenoj engleskoj praksi i, prvenstveno, običajima (jer pisanog ustava u Engleskoj nije bilo), u državama u vreme i pre stvaranja SAD, tj. pre Filadelfijske konferencije zakonodavna vlast je bila vrhovna vlast na koju se gledalo kao na svojinu »Governmenta«.

2. Ustav je bio gledan kao emancipacija kroz zakonodavnu vlast, stvoren za okvir i potrebe »Governmenta« i od strane zakonodavne vlasti. U suštini, prema ovome shvatanju, Ustav nije stavljen iznad nego ispod zakonodavne vlasti.

Prema stavu i shvatanju James Madisona, sud ne bi trebalo da ima ovlašćenja da vrši kontrolu zakonodavnih akata. Ali on je smatrao da sud ne bi mogao da odlučuje o pravima koja su data Ustavom, nego o kojima je on smatrao. Sva sporna pitanja u vezi sa Ustavom, prema njegovom shvatanju trebalo bi dati zakonodavnoj vlasti. Po njemu, ova nadležnost je više odgovarala prirodi i funkciji predsednikove vlasti, odnosno predsedničkom sistemu. Zato je on bio protagonista shvatanja da bi akt označen kao protivustavan mogao da bude sa mnogo više garantija i prednosti razmatran u nadležnosti zakonodavne vlasti, odnosno u okviru jednog specijalnog »councila«, odnosno jednoga saveta kao specijalnog i posebnog tela »Governmenta«.

Opozicione teorije u odnosu na sudsku kontrolu zakonodavnih akata (judicial review) bile su izražene još i u sledećem:

a) Ustav, kao najviši zakon, mora da bude uspostavljen kao fakt, kao činjenica da je on *Ustav države*, državne vlasti. U slučaju sukoba pojedinih akata sa ustavom, samo bi zakonodavna vlast mogla da reši spor u odnosu na ustav. U skladu sa ovakvim shvatanjima, sudija Gibson je definisao ustav kao jedan akt ekstraordinarnog zakonodavstva kod koga je »narod uspostavio strukturu njegovih uprava«.

b) Pored pisanog ustava, sudstvo nije potrebno u kontroli zakonodavnih akata i nije neophodno kao pouzdan faktor, u principu pisanog ustava.

c) Zakonodavni akti su akti *ipso facto*.

d) Protivustavnom zakonu bi trebalo uskratiti izvršnost.

e) Ustav i prava zakonodavstva mogu da dođu u koliziju, ali to ne daje pravo sudu da odlučuje o tome šta je ustavno a šta je protivustavno.

Pored ovih napred iznetih, postoje i druga brojna shvatanja, koja se pojavljuju kao opozicija sudskoj kontroli ustavnosti zakonodavnih akata.

U vezi sa napred iznetim izlaganjem i shvatanjima sudske kontrole ustavnosti moglo bi se zaključiti sledeće:

Uloga suda u vršenju kontrole ustavnosti zakonodavnih akata se vrlo često poziva i na definiciju bivšeg predsednika Vrhovnog suda Johna Marshalla, koji je tvrdio da je ova vrlo snažna i uticajna funkcija sudstva, te je, prema njemu, zakon ono što sud bude rekao.

Ali sudska kontrola ustavnosti i zakonitosti još iz XVIII veka bila je shvaćena u ovoj zemlji na odgovarajućem položaju i odnosu zakonodavne i izvršne vlasti prema sudskoj praksi. Upravo, pošlo se od toga da zakonodavna i izvršna vlast kao pozitivna vlast, kao vlast koja donosi i primenjuje svoje sopstvene norme može biti zloupotrebljena; i da njena pozicija kao takva za pravni poredak može biti vrlo opasna, jer je snaga vlasti koju poseduje Government velika i može ugroziti osnovna ustavna prava.

Vlast sudova je vlast drugog položaja, vlast iz druge ruke ili vlast regresije, vlast koja posteriorno primenjuje pravnu normu i u tom pogledu ona za pravni poredak postaje manje opasna i manje rizična za ugrožavanje ustavnih prava i sloboda nego vlast Governmenta. Dakle, položaj i funkcije suda su takvi da ga čine manje pristrasnim i zainteresovanim negoli što je to (zbog položaja) slučaj sa zakonodavnom i izvršnom vlašću. Sudovi nisu zainteresovani za konkretna rešenja u pitanju kao što je Government zainteresovan. U tom smislu se i pružaju argumenti za sudsku kontrolu zakonodavnih ataka. Na taj način, sud je, prirodno, kao nezainteresovano telo izolovan od operative, jer on nije operativna vlast i na taj način on je, prirodno, više izolovan negoli bilo koja služba Governmenta.

U sistemu podele vlasti, sud se pojavljuje kao *neutralna vlast*, kao arbitar između zakonodavne i izvršne vlasti, odnosno arbitar između Ustava SAD i drugih vlasti koje se u donošenju svojih akata budu opoziciono postavile prema Ustavu. Ali ako nastanu sukobi između viših i nižih vlasti, između zakonodavne i izvršne vlasti, između vlasti savezne države i vlasti državnice, ako one međusobno ne budu rešile taj sukob, — onda bi na osnovu Ustava sudstvo imalo da pokrene inicijativu da se spor reši u okviru samih zakonodavnih tela, ako bi to bilo moguće.

U tom slučaju je prihvaćeno stanovište da bi sudska kontrola u okviru savezne države trebalo da bude u nadležnosti najvišeg suda, Vrhovnog suda, koji bi na bazi Ustava poništavao sve protivustavne akte, budući za to isključivo nadležan. Sudska kontrola ustavnosti je tako postala logična i moguća posledica ustavnosti, što je proizilazilo iz same prirode i duha Ustava.

Zbog činjenice da Ustav polazi od podele vlasti na zakonodavnu, izvršnu i sudsku, odnosno da Ustav deli vlast, postaje neophodno, da jedna, odnosno sudska vlast bude ta koja će zbog prekoračenja njihovih ustavnih ovlašćenja obuzdati i sprečiti jednu od ovih dveju vlasti i da za protivustavnu primenu sile i zakona ove vlasti odgovaraju sudu.

Još dva posebna rezona u tom smislu postoje za primenu sudske kontrole ustavnosti od strane Vrhovnog suda SAD, a to su:

Prvo, Vrhovni sud postaje pravni arbitar i njegova relativna nezainteresovanost u sporu između zakonodavne i izvršne vlasti, i drugo (prema interpretaciji pojedinih američkih pravnika), Ustav ne predviđa druge metode za rešavanje sporova na pitanju ustavnosti.

Marbury v. Madison

Najvažniji u američkoj ustavnoj sudskoj praksi, kao najviše pominjan i uziman za primer u praksi sudske kontrole ustavnosti Vrhovnog suda SAD, bio je i ostao slučaj Marbury protiv Madsona. Na osnovu ovoga slučaja su u američkoj teoriji ustavnog prava stvorene posebne doktrine, te se kao ovaj slučaj nijedan drugi tako ozbiljno nije shvatio. Slučaj Marbury v. Madison je i danas jedna osnova na kojoj se uspostavlja američka pravna praksa i nema pravnog pisca ili knjige koja se u Americi bavi problemom ustava ili sudske kontrole a ne zasniva svoju temu razmatranja na slučaju Marbury v. Madison.

Slučaj je bio predmet spora kod Vrhovnog suda SAD još 1803. godine. Tada je Vrhovni sud *prvi put* u svojoj istoriji proglasio jedan akt Kongresa protivustavnim aktom i time utvrdio svoje mesto u sistemu vlasti, mesto jednog nadležnog organa za vršenje sudske kontrole ustavnosti.

Sušтина spora u ovome slučaju sastojala se u tome što je William Marbury za vreme vladavine administracije predsednika SAD Adamsa bio naimenovan za mirovnog sudiju (justice of the peace). Kasnija administracija, posle Adamsa, nije htela da izvrši ovu odluku o imenovanju Williama Marburya tj. nije mu htela dostaviti odluku o njegovom postavljenju na dužnost »justice of the peace«, da se ta odluka ne bi mogla izvršiti.

Prema Marburyovoj tezi, Vrhovni sud je imao pravo da putem »mandamus acta«, kao posebnog pravnog sredstva, naredi izvršenje ove ranije odluke. Marbury je dokazivao da je Judiciary Act iz 1789. godine dao pravo Vrhovnom sudu da rešava ovakve sporove.

U polemici oko ovoga slučaja, nova administracija je protivno tvrdila da to pravo niti Ustavom niti Judiciary Actom nije bilo dato Vrhovnom sudu.

Vrhovni sud pod predsedništvom Johna Marshalla (koji je posle ove odluke stekao veliku slavu) prihvatio je nadležnost Vrhovnog suda i odluku Kongresa proglasio za protivustavnu. U ovom slučaju, Vrhovni sud je pošao od toga da je, posle Ustava i Judiciary Acta, prošireno ovlašćenje Vrhovnog suda, zbog čega je i na osnovu čega je Vrhovni sud oglasio kongresni akt protivustavnim.

Kod utvrđivanja nadležnosti za vršenje kontrole ustavnosti mogla bi se istaći kao osnovna sledeća tri principa:

1. Sudovi imaju vlast sudske kontrole;
2. Ustav SAD je glavni (vrhovni) zakon u zemlji;
3. Originalna nadležnost Vrhovnog suda ne može biti menjana običnim zakonom od strane Kongresa.

I posle slučaja *Marbury v. Madison* utvrđujući sudsku kontrolu ustavnosti Vrhovni sud SAD vrlo često polazi od odredaba Ustava SAD, koji u stavu drugom člana 6 kaže: »ovaj Ustav i oni zakoni Sjedinjenih Država koji će sve od sada donositi, svi sklopljeni ugovori ili oni koji će biti sklopljeni u ime Sjedinjenih Država biće vrhovni zakon zemlje; sudije u svakoj državi biće obavezni da ih poštuju, čak i u slučaju da time dolaze u sukob ma u čemu sa Ustavom ili zakonom bilo koje države.«¹⁰

Vrhovni sud kao politička institucija

Vrhovni sud SAD, kao sudska institucija na terenu čiste zakonitosti i sudske prakse, odnosno na terenu primene prava, nesumnjivo se javlja i kao politička institucija. Mada je teško precizno i potpuno odvojiti bilo definicijom bilo vremenom liniju od koje se ipak, sam položaj Vrhovnog suda (njegove ingerencije i ustavna ovlašćenja da daje završnu ocenu akta drugih branši (druga struka), i to zakonodavnih i upravnih organa, odn. saveznih zakona i ovoga što bi bila njihova primena u praksi) od posebnog je značaja i za sam karakter suda kao političke institucije. Zato su mnogi sporni događaji bili predmet razmatranja Vrhovnog suda. Pravna sposobnost Vrhovnog suda odnosi se na sve slučajeve koji proizilaze iz ustavnog ovlašćenja, kao što su sporovi u kojima se SAD, kao savezna država, pojavljuje između dve ili više država-članica (čl. 55 Ustava). Tu se sud pojavljuje kao organ koji u sporu, primejujući ustavne odredbe, daje ton određenom spornom pitanju o odnosu federacije i jedne unitarne državnice unutar savezne države. Sud, ustvari, u tome slučaju, finalnom odlukom u vidu presude daje *legalnu formu* rešenju spornog pitanja.

Ali, ako se danas ocenjuje položaj i praksa vrhovnog suda jedne države koja u uslovima kapitalističkog sistema postoji 180 godina, onda se mora imati u vidu da je sud, u sistemu »podele vlasti« u kome je on zauzeo dominantno mesto u odnosu na ostale dve vlasti, svojim odlukama postao glavni izvor ustavnog prava. Sudska praksa kao izvor ustavnog prava, a posebno praksa vrhovnog suda, na bazi zaista brojnih slučajeva stvorila je ustavno pravo u ovoj zemlji. U tom pogledu, makar da su pitanja strogo procesnog i pravnog karaktera bila

⁹ U tumačenju ovog principa originalna nadležnost Vrhovnog suda ne može se menjati običnim (prostim) zakonom, jer je to Ustavom utvrđena nadležnost. Međutim, apelaciona nadležnost bi mogla biti menjana od obične zakonodavnosti. U vezi s tim, uzima se slučaj *Mc. Cardlea*, koji je bio raspravlján kod Vrhovnog suda SAD 1869. godine (7 Wallacer 506/1869.).

¹⁰ Ustav SAD čl. VI, st. 2.

predmet rasprave na sudu, ona su sticajem prilika, pošto su u životu države postojala kao osnovna pravila ponašanja, nužno postajala i kao politička pitanja.

U razmatranju spornih slučajeva kao političkih pitanja, a u okviru nadležnosti Vrhovnog suda, najznačajniji bi bili sledeći slučajevi:

a) koji se odnose na sporna pitanja između izvršne vlasti i Kongresa, odnosno između izvršne i zakonodavne vlasti;

b) između centralnih uprava (vlade—Governmenta) i pojedinih državnica unutar SAD;

c) između samih pojedinih državnica i

d) između države i pojedinih nacionalnosti, odnosno između države i pojedinca, kao nosioca građanskih i političkih prava. To bi, u stvari, bio sukob između pravnih propisa organa vlasti i prava pojedinaca.

e) U savremnoj pravnoj teoriji SAD vrlo često se u sistemu »podela vlasti« ukazuje na specifičan položaj Vrhovnog suda. Naime, u međusobnom odnosu nezavisnosti i podvojenosti zakonodavne, izvršne i sudske vlasti, Vrhovni sud ima značajnu ulogu da u neusklađenim odnosima zakonodavne i izvršne vlasti, održi ravnotežu, da balansira odnose između zakonodavstva i egzekutive u okviru federalnog sistema. U ovom pogledu, sud kao zaštitnik ustavnosti i zakonitosti zahteva da se odnosi uravnoteže u skladu sa Ustavom i zakonom i, u tom pogledu, kao posrednik između ove dve branše donosi definitivni stav.

f) Najteži sporovi oko ustavnosti koji su bili predmet odlučivanja i raspravljanja od strane Vrhovnog suda (ujedno i najteži i najdelikatniji posao Vrhovnog suda), jesu svakako oni predmeti i problemi koji su se odnosili na sporove između federalne vlasti i vlasti državnica, odnosno između federacije i pojedinih uticajnih država iz sastava SAD. Takvi mnogobrojni slučajevi, naročito iz doba građanskog rata, bili su od posebnog značaja za jačanje principa ustavnosti. U okviru ovih odnosa, odluke Vrhovnog suda su, u suštini, imale da rešavaju probleme federacije, odnose savezne države prema pojedinim njenim članicama i obratno. U takvim odnosima, tumačeći odredbe ustava, sud je imao da ograničava federalnu vlast i daje veće mogućnosti i prestiž državnica članicama, koje su pokretale ovakve sporove u okviru savezne vlade. U vezi sa napred iznetim treba naglasiti da je u sporovima između federacije i pojedinih državnica 15. amandman Ustava SAD, (koji je ratifikovan 2. februara 1870. godine bio vrlo često predmet spora. Taj amandman se odnosi na položaj nacija, odnosno na ravnotežu i ravnopravnost nacionalnosti i rasa, a glasi: »pravo glasa građana Sjedinjenih Država ne mogu Sjedinjene Države ni ma koja od država uskratiti ili ograničiti zbog rase, boje ili ranijeg robovanja.

Kongres će imati pravo da poštovanje ovoga člana obezbedi zakonskim sredstvima.¹¹ Primena ovog amandmana je ostala aktuelna do današnjeg dana.

¹¹ Ustav SAD, amandman XV, odeljak 1 i 2, ratifikovan 2. februara 1870. godine.

g) Poseban politički problem u okviru nadležnosti Vrhovnog suda su svakako odnosi između samih državnica, odn. tužbe i sporovi u kojima se kao tužilac, s jedne, i tuženik, s druge strane, nalaze same državnice, odnosno *država protivu države*. Takvi sporovi pred vrhovnim sudovima su sasvim logični kada se imalo u vidu pod kakvim je istorijskim uslovima stvarana federacija u Americi u drugoj polovini XVIII veka, kao i kakav je bio njihov istorijski put u okviru savezne države. Savezna država Amerike nije nastajala u jednom jednovremenom procesu, u kome bi u istom času sve sadašnje članice savezne države bile u njenom sastvu. Ona je na Filadelfskoj konferenciji 1787. godine usvojila Ustav jednog ograničenog broja državnica, koje su u svome istorijskom razvitku imale dosta sličnosti, ali koje ipak nisu imale identičnu političku i socijalnu istoriju. Kasnije su u sastav federacije ulazile jedna po jedna državnica, da bi ih danas bilo 50. Takve raznolikosti u položaju i stepenu razvitka i političkih odnosa dovodile su i dovode do razumljivih sukoba i sporova pojedinih državnica članica međusobno. Mada je Kongres, kao neka vrsta nadzornika u uspostavljanju međusobnih odnosa među državama, vršio odgovarajuće akcije, ipak je Vrhovni sud bio glavni arbitar u rešavanju ovih odnosa i sporova. U vezi sa ovim problemima odnosa države prema državi, odnosno sporova između jedne države protivu druge države, poseban i čest predmet spora bili su Deveti i Deseti amandman Ustava koji su ratifikovani 15. decembra 1791. godine, a koji glase: »Nabrajanje u Ustavu izvesnih prava ne sme se tumačiti tako, da se spore ili umanje druga prava koja je narod zadržao« (Amandman IX Ustava SAD).

»Prava koja nisu ovim Ustavom data Sjedinjenim Državama niti uskraćena državama, ostavljena su svakoj pojedinoj državi ili narodu« (Amandman X. Ustava SAD).

Iz prednjih tekstova ustavnih amandmana lako se može zaključiti da su se pojedine državnice međusobno sukobljavale tražeći ona prava koja im je Ustav garantovao.

h) Položaj vlasti (vlasti federacije u odnosu na prava građana) i položaj pojedinaca prema državi i prema vlasti — pred Vrhovnim sudom se u okviru spora pojavljivao kao vrlo delikatan problem, koji se kao takav izražavao jednovremeno i kao politički problem. »Održavanje ravnoteže« u ovim odnosima je za sud i delikatno i suptilno pitanje. Problemi ovakve vrste su naročito bili isticani i bili razmatrani kod Vrhovnog suda za vreme vlade Jeffersona, Jacksona, Lincolna i Franklina Roosevelta, kao predsednika Sjedinjenih Država, zbog njihovog položaja i koncentracije ogromne vlasti na principu predsedničkog sistema kakav je on bio u razvitku individualnog šefa države u ovoj zemlji, a radi obuzdavanja vlasti države, odnosno predsednika SAD kao predstavnika više vlasti. Vrhovni sud je, u smislu ustavnih odredbi, imao da odlučuje i u pogledu individualnih prava iz sporova koji su značili prekoračenje ustavnih ovlašćenja vrhovne vlasti u odnosu na individualna i osnovna politička prava.

Sudije Vrhovnog suda SAD

Vrhovni sud SAD danas ima 9 sudija zajedno sa predsjednikom Vrhovnog suda koje, prema Ustavu, postavlja predsjednik republike uz saglasnost Senata.

Jedanput izabran sudija Vrhovnog suda, stekao je pravo da sudijsku funkciju vrši doživotno. Međutim, postoje izuzeci i specijalne okolnosti u kojima sudiji Vrhovnog suda može prestati sudijska funkcija. To može nastupiti onda kada sam sudija, po svojoj volji zatraži da bude razrešen dužnosti sudije ili kada je sudija sebe diskvalifikovao izvršenim i dokazanim krivičnim delom.

Posle 1863. sudijama Vrhovnog suda je dozvoljeno da se posle navršene 70-te godine života mogu povući sa dužnosti, kao i u slučaju bolesti i nemogućnosti da obavljaju sudijsku dužnost. U ovom poslednjem slučaju oni to mogu učiniti i pre 70-te godine života.

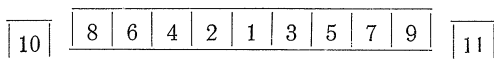
Plata sudije je zagarantovana Ustavom i ona se ni u kom slučaju ne može smanjivati.

Sudije vrhovnih državnih sudova, federalnih apelacionih sudova, kao i sudije Vrhovnog suda SAD imaju specijalni naziv — »justice«, dok se sudije nižih sudova, za razliku od ovih nazivaju »judge«.

Kao što je posebnim pravilima utvrđen postupak i unutarnja organizacija Vrhovnog suda, tako je i raspored sudija za sudijskim stolom za vreme suđenja precizno utvrđen.

Raspored sudija Vrhovnog suda SAD za vreme suđenja.

THE COURT

12

1. Chief Justice Warren

2. Mr. Justice Black

4. Mr. Justice Clark

6. Mr. Justice Brennan

8. Mr. Justice White

3. Mr. Justice Douglas

5. Mr. Justice Harlan

7. Mr. Justice Stewart

9. Mr. Justice Fortas

10. The Clerk's Desk

12. Counsel's Desk

11. The Marshal's Desk

Unutarnja organizacija i funkcija Vrhovnog suda SAD

Pravilima Vrhovnog suda SAD koja su usvojena 12. aprila 1954. godine, sa izmenama od 6. juna 1955. godine, (pravilo 41); 20. juna 1960. godine, (pravilo 63); 19. jula 1961. god. (pravilo 48); 2. oktobra 1961. (pravilo 4); 20. maja 1963. (pravilo 62) — uspostavljena je precizna unutarnja organizacija i funkcija suda, koja je data kao poseban postupak unutar samog suda.

Sednice i vreme suđenja Vrhovnog suda

Pravilima se utvrđuje da zasedanje Vrhovnog suda počinju prvog ponedeljka okotobra meseca svake godine, ali Sud se može sastati i zbog odloženih ili vanrednih zasedanja ako za to postoji potreba. U toku svakog zasedanja Sud objavljuje tačan datum posle kojeg se nijedan predmet neće pretresati, kao i da se ne može podneti radi donošenja odluke za vreme tog zasedanja, osim ako Sud nije zbog posebnih razloga drukčije odlučio (čl. 3. Pravila).

Na kraju svakog zasedanja, svi evidentirani predmeti prenose se za sledeće zasedanje Suda. Vrhovni sud SAD, koga sačinjavaju 9 sudija sa predsednikom suda, ima jednu ustaljenu i poznatu praksu u pogledu vremena održavanja svojih sednica, što je pravilima i praksom utvrđeno u okviru sudskih dana. Tako Sud održava otvorene (javne) sednice svakog ponedeljka od 10 časova pre podne, i to počev od prvog ponedeljka svake godine, a posle toga kada Sud to posebno odredi. U predmetu u kome Sud treba da sasluša navode, dokaze, sednica po pravilu traje od 10 časova ujutru do 12,30 časova po podne, i sednica se na taj način završava u 14 časova i 30 minuta. Isključivo, Sud ne održava pretrese subotom, kao što i ne drži otvorene sednice. U slučaju da Sud nema potreban kvorum za sednicu, prisutne sudije donose odluku o odlaganju rasprave sve dotle dok se kvorum ne popuni.

U izvesnim slučajevima Sud može da ovlasti sekretara suda ili šerifa, koji objavljuje da se Sud povlači ili da se sednica odlaže (čl. 4. Pravila).

Postupak pokretanja tužbi kod Vrhovnog suda

Način i forma predstavki, odnosno tužbi kod Vrhovnog suda regulisani su saveznim pravilima o vremenskom postupku. Međutim, taj postupak pokretanja tužbi, kao i sam oblik tužbe utvrđen je pravilima Vrhovnog suda SAD, te se tužbe imaju uskladiti prema pravilima za vođenje postupka po tužbama kod ovoga suda.

Svakoј početnoj predstavi u makojoj tužbi koja se pokreće kod Vrhovnog suda, mora da prethodi *molba za saglasnost*, da bi se mogla podneti takva predstavka, s tim što se i molba i predstavka moraju odštampati u skladu sa pravilom 39. Zajedno sa molbom i predstavkom, kao prilog se može podneti i rezime činjenica, odnosno obrazloženje na koje se poziva podnosilac molbe, odnosno tužbe. U tom slučaju, podnosilac prilaže 60 primeraka od svakog dokumenta uz dokaz o uručenju a u smislu propisanih pravila pod brojem 33; ali će se u slučaju kada je kao protivna stranka u predmetu jedna državnica, uručenje izvršiti guverneru ili državnom tužiocu dotične države.

Ako je tako postupljeno, slučaj će se staviti na prvobitni dnevni red kada se sekretaru suda bude podnela molba za saglasnost da se tužba podnese Vrhovnom sudu. Istovremeno, obavezno je plaćanje odgovarajuće takse za stavljanje na dnevni red, kao i radi omogućavanja pojavljivanja pravnog savetnika u korist podnosioca tužbenog zahteva.

Protivna strana može u roku od 60 dana od dana prijema molbe za saglasnost za podnošenje tužbe i potrebnih dokumenata da podnese 60 štampanih primeraka jednog ili više dosijea, kao *odgovor* protiv te molbe, koji bi morao biti usklađen sa pravilom 39.

Pošto se podnese ovaj dosije (ili više dosijea) ili ako je rok u kome se oni mogu podneti istekao, sekretar suda dostavlja molbu Sudu zajedno sa predstavkom i dosijeom. Posle toga, Sud može odobriti ili odbaciti molbu, ili može zatražiti argumente.

Pored toga, mogu se podnositi i dopunske predstavke, kao i voditi naknadni postupak ukoliko to sud bude odlučio.

Povodom svakog procesa pokrenutog protiv jedne od državnica SAD koji je poveo Vrhovni sud po prvobitnoj tužbi, mora se uručiti tuženoj strani uz obaveštenje, i to 60 dana pre roka određenog u tom obaveštenju, a u slučaju da se tuženik posle uručjenja poziva ne odazove sudskom pozivu u određenom roku, tužilac je ovlašćen da može nastaviti postupak *ex parte*.

Postupak za podnošenje žalbe

Žalba koja je dopuštena zakonom, uzeće se u razmatranje od strane Vrhovnog suda ako je ona podneta u predviđenoj pismenoj formi, kao i ako je podneta u smislu pravila Vrhovnog suda, koja precizno utvrđuju u kakvoj se formi sastavlja žalba.

Prema ovim pravilima, žalba se sastoji iz tri dela, od kojih svaki deo mora da obuhvati ona pitanja koja su predviđena, i to:

a) prvi deo; obuhvata generalije (podatke) stranke koja ulaže žalbu, zatim označava presudu ili deo presude na koju se žalba odnosi, datum i vreme njenog podnošenja, kao i propis (statut) na osnovu kojeg se žalba podnosi Vrhovnom sudu. Zatim, u krivičnim slučajevima, mora da sadrži jedan opšti pregled o izvršenom delu, izrečenu kaznu, kao i mesto zatvora gde je izvršilac izrečenog dela pritvoren.

b) drugi deo; obuhvata navode delova zapisnika koje će potvrditi sekretar nižeg suda; i

c) treći deo; obuhvata sva ona pitanja koja se kao sporna navode (sadrže u žalbi), a koja su izneta u kontekstu ili okolnosti slučaja, ne upućujući se u manje važne i sporednije pojedinosti predmeta spora.

Osnovni problem istaknut u žalbi morao bi da bude kratko i sažeto izložen bez ponavljanja. Izjava koja se daje o spornom pitanju, može da obuhvati i sporno pitanje koje je žalbom obuhvaćeno. Prilikom razmatranja, sud uzima samo ona pitanja koja su izneta u pismenoj žalbi.

Žalba uključuje dokaz o uručanju protivnim stranama, a sve u smislu pravila br. 33.

Ukoliko bi sud konstatovao da gore pomenuti uslovi nisu ispunjeni, onda bi to za sud bio dovoljan *razlog za odbacivanje žalbe*.

U slučaju kad je žalba uzeta od nekog federalnog suda, njen pismeni otpравak morao bi se podneti sekretaru toga suda. Ukoliko je

žalba uzeta od državnog suda, onda se ona u pismenom otpravku podnosi sekretaru suda koji poseduje zapisnik.

Utvrđivanje blagovremenosti žalbe

Žalba na presudu državnog suda koja je upućena na reviziju Vrhovnom sudu SAD, smatraće se blagovremenom ako je u pismenoj formi, kako je to predviđeno pravilom br. 10, predata sekretaru suda koji poseduje zapisnik, i to u roku od 90 dana posle donošenja takve presude.

Ako je žalba podneta sudu distrikta (district court) na reviziju Vrhovnom sudu u krivičnim stvarima, smatraće se blagovremenom ako je predata sekretaru suda districta u roku od 30 dana od donošenja presude, odnosno odluke na koju se ulaže žalba. U svim ostalim slučajevima žalba se smatra blagovremenom ako je u pismenom otpravku predata sekretaru nadležnog suda, i to u roku koji je zakonom predviđen za podnošenje takve žalbe. (Član 11. Pravila).

Dopunski dokazi i overavanje zapisnika

Strana koja je uložila žalbu Vrhovnom sudu može u roku od 20 dana od dana podnošenja žalbe da podnese naknadni podnesak u kome bi navela dopunske dokaze na kojima ona insistira i smatra da bi ih trebalo uzeti u obzir u žalbenom postupku. Ovo podnošenje i uručivanje žalbe vrši se na isti način kao što je to predviđeno pravilom 10, a u smislu propisa za podnošenje i uručivanje pismenih žalbi. Sudija nižeg suda kome je podneta pismena žalba (ili sudija vrhovnog suda ako je zahtev najpre podnet nižem sudu) može, ako postoji opravdan razlog, da produži rok za podnošenje takvog podneska o dopunskim dokazima.

Za dostavljanje Vrhovnom sudu SAD, sekretar nižeg suda je dužan da pripremi prepis zapisnika, i to samo onih delova zapisnika koji su obuhvaćeni žalbom kao podneskom o dopunskim dokazima, ukoliko takvi dokazi postoje. Ali bez obzira na to da li je dat razlog i ocena presude čija se revizija traži, sekretar suda je dužan da priloži i samu presudu, kao i pismenu žalbu. Zainteresovane stranke i njihovi pravni zastupnici mogu u pismenom ugovoru koji podnose sekretaru nižeg suda, a u predviđenom roku za podnošenje dopunskih dokaza, — naznačiti delove zapisnika; a sekretar suda potom, zajedno sa mišljenjem i presudom čija se revizija traži, kao i sa pismenom žalbom, to sve priprema za prosljeđivanje.

Ukoliko pojedini delovi iz toga ugovora budu odstupali ili se bude pojavila razlika kod označenih delova u pismenoj žalbi, onda će delovi ugovora biti nerealni.

U slučaju da se ukaže potreba ili ako je opravdano i umesno, prema oceni predsedavajućeg sudije suda od koga je uzeta žalba, da se umesto kopije pregledaju izvorni dokumenti ma koje vrste u Vr-

hovnom sudu SAD, predsedavajući sudija može doneti odluku (usmenu ili pismenu) o čuvanju, prenošenju i vraćanju takvih izvornih dokumenata.

Ako se Vrhovnom sudu dostavi više od jedne žalbe po jednoj presudi, dovoljno će biti da se pripremi samo jedan zapisnik koji bi sadržavao sva naznačena pitanja ili ono o čemu su se stranke dogovorile (čl. 12. Pravila Vrhovnog suda).

Postupak kod odbacivanja žalbi

Pošto je žalba podneta Vrhovnom sudu, ali pre nego što se obrazuje dosije konkretnog predmeta, stranke mogu u svako doba odbaciti žalbu ugovorom koji će podneti sudu koji poseduje zapisnik; a taj sud može odbaciti žalbu i na predlog i uz pismeno obaveštenje podnosioca žalbe. Odbacivanje žalbe i postupak u vezi s tim određuje se pravilom br. 60.

Izjava o nadležnosti suda

Davanje izjave o nadležnosti suda predviđeno je drugim i 13. članom Pravila, kojima se utvrđuje redosled u postupku davanja takve izjave.

Davanje izjave o nadležnosti suda sadrži sledeći redosled:

a) pozivanje na službene ili neslužbene izveštaje o mišljenjima iznetim u nižim sudovima, ako takva mišljenja postoje i ako ima izveštaja. Svako mišljenje se mora obavezno priložiti.

b) kratka izjava o tome na osnovu kojih propisa se poziva na nadležnost Vrhovnog suda SAD, u kojima se opisuje karakter postupka i zakon, odnosno propis na osnovu koga se pokreće postupak; datum presude (odluke) čija se revizija traži, kao i datum njihovog donošenja, datum svake eventualne odluke u vezi sa ponovnim pretresom, kao i datum podnošenja žalbe i naziv suda kod koga je žalba podneta. U vezi s tim, u izjavi o nadležnosti navodi se i propis na osnovu koga se poziva na vrhovni sud kao na stvarno nadležan sud. U ovom delu izjave o nadležnosti mogu se navesti slučajevi za koje se veruje da potkrepljuju predloženu nadležnost Vrhovnog suda.

U slučaju da se radi o važnosti zakona federalne države (SAD) ili sporazuma SAD, tekst istog zakona ili sporazuma doslovno se mora navesti.

c) pitanja koja se pokreću žalbom uz obrazloženje i okolnosti slučaja. Treba da se formulišu pokrenuta pitanja, ali ta formulacija ne mora da bude identična sa formulacijom iznetom u pismenoj žalbi. Izjavom o nadležnosti ne mogu se pokrenuti takozvana dopunska pitanja niti se može menjati sadržaj već pokrenutih pitanja.

d) kratak opis slučaja, koji treba da sadrži činjenice od značaja za razmatranje pokrenutih pitanja. Ukoliko je žalba potekla iz suda federalne države, onda u izjavi o slučaju treba navesti: fazu u kojoj

se nalazi postupak kod prvostepenog suda, kao i način na koji su pokrenuta federalna pitanja čija se revizija traži (putem prepravke, zahtevom za tužbu i izuzimanjem, ukazivanjem na greške); kao i način na koji su pitanja rešena od strane suda, uključujući sve umesne navode pojedinih delova zapisnika sa posebnim osvrtom na one delove njegove u kojima se pojavljuje odluka o izuzimanju; deo tužbe i izuzeća u vezi s tim; ukazivanje na greške, koje idu u prilog tvrđenju da su odluke suda bile takvog karaktera da slučaj spada pod zakonski propis na osnovu kojeg se pretpostavlja da se nalazi u nadležnosti Vrhovnog suda.

e) u slučaju da žalba potiče od suda federalne države, onda je neophodno uključiti i obrazloženje na osnovu kojeg se tvrdi da su federalna pitanja značajna a iz kojih bi se video karakter slučaja, kao i da je karakter odluke suda takav da slučaj spada u okvire odredaba o nadležnosti na koju se poziva, kao i na slučajeve navedene u prilogu nadležnosti. U vezi s tim, potrebno je ukazati da je slučaj takav da bi ga trebalo razmotriti na plenarnoj sednici, s tim što bi se uključio u rezime o pozitivnim stranama.

f) ukoliko žalba potiče od federalnog suda, potrebno je isto tako priključiti izjavu o razlozima zbog kojih se smatra da su pokrenuta pitanja tako značajna da je njihovo razmatranje neophodno na plenarnoj sednici, uključujući i rezime o dobrim stranama.

g) ako se žalba odnosi na odluku suda distrikta (district court) kojom se odobrava ili osporava privremeno rešenje, izjava takođe mora da sadrži dokaze iz kojih bi se videlo pitanje u vezi s kojim se tvrdi da je district sud svojim postupkom zloupotrebio svoje diskreciono pravo.¹²

h) pored izjave, potrebno je priložiti i jednu kopiju svih eventualnih mišljenja koja su data posle donošenja presude ili odluka čija se revizija traži, uključujući, ukoliko o tome nema izveštaja, i ranija mišljenja o istom slučaju, ili mišljenja o sličnim slučajevima na koja se eventualno Vrhovni sud može pozvati u slučaju da se donese takva presuda. Isto tako, potrebno je da se prilože i nalazi činjeničnog stanja koje je sud utvrdio, kao i zaključci suda, ukoliko su oni posebno doneti.

i) ukoliko žalba dolazi iz suda federalne organizacije, uz izjavu je potrebno priložiti jednu kopiju odluke, presude ili naredbe na koju se ulaže žalba (ukoliko je žalba iz federalnog suda) kao što je potrebno priključiti kopiju takve odluke (presude ili naredbe) kojom se eventualno, može ograničiti na delove na koje se odnosi žalba.

Ako se žalba odnosi na više slučajeva jednog suda, a njome se pokreću istovetna ili slična pitanja koja su u tesnoj vezi sa žalbom, dovoljno je da se podnese samo jedna izjava o nadležnosti koja pokriva sve slučajeve. (čl. 15 Pravila).

¹² Kao primer za ovakav slučaj navode se sporovi: U. S. protiv Corricka 298 U. S. 435, i Mayo protiv Lakeland Highland Caming. Co 309 U. S. 310.

Odbacivanje žalbe i potvrđivanje presude

Posle prijema izjave o nadležnosti a u roku od 30 dana, tužena stranka može da podnese štampani predlog za odbacivanje ili predlog za potvrđivanje napadnute odluke. Ukoliko je osnovano i opravdano, predlog za potvrđivanje se može kombinovati alternativno sa predlogom za odbacivanje.

Ukoliko se utvrdi da je žalba upućena Vrhovnom sudu kao ne-nadležnom sudu, u tome slučaju sud uvažava predlog za njeno odbacivanje, zbog toga što nije podneta u skladu sa propisima, odnosno što nije u skladu sa pravilima Vrhovnog suda.

Ukoliko Vrhovni sud utvrdi da žalba koja je došla od nekog federalnog suda i protivu njegove odluke ne pokreće neki značajniji federalni problem, odnosno problem iz federalne nadležnosti, ili pak da federalno pitanje čija se revizija traži očigledno zavisi od pitanja tako beznačajnih da nisu potrebni nikakvi dalji argumenti, odbaciće žalbu.

Stranka koja podnosi žalbu ima pravo da u roku od 20 dana od dana prijema predloga za odbacivanje žalbe, podnese dokaze protivu tog predloga. U tome slučaju, takvi se dokazi u skladu sa pravilom 39 štampaju u odgovarajućem broju primeraka. Posle podnošenja takvih protivdokaza, ili posle isteka roka za tu svrhu ili usled izričitog odustajanja od prava podnošenja izjave o nadležnosti, predlog i uputstva u vezi sa tim dostavljaju se sekretaru suda na razmatranje od strane suda. U slučaju da predlog za odbacivanje žalbe, odnosno utvrđivanje presude, nije podnet, dostava se izvršava posle isteka roka za podnošenje takvog predloga ili izričitog odustajanja od podnošenja predloga.

Pošto Vrhovni sud razmotri celokupnu dostavljenu dokumentaciju, donosi odluku.

Nalog za obustavu postupka na osnovu podnete žalbe

Ako podnosilac žalbe (koji na to ima pravo) zahteva da se postupak i donošenje odluke po njegovoj žalbi odloži, on taj svoj zahtev može podneti na saglasnost sudiji onog suda čija je odluka napadnuta (ili sudu koji je po zakonu dužan da pokrene postupak, odnosno sudiji Vrhovnog suda SAD, shodno st. 1) s predlogom da se odloži stavljanje na snagu presude protivu koje je podneta žalba; po tom predlogu će se doneti *obaveza* o obustavi postupka, ukoliko takvo odlaganje treba da posluži kao odluka o obustavi postupka. Takva obaveza o obustavi postupka mora biti potkrepljena velikim brojem garancija (jemstva), a sve u zavisnosti od zahteva pomenutog sudije nižeg suda, odnosno suda ili sudije višeg suda. Obaveza će u tome slučaju biti (shodno takvoj odluci) uslovljena u potpunosti presudom, i to kako u pogledu troškova i kamate tako i u pogledu odštete zbog odlaganja. U slučaju da se žalba iz bilo kojeg razloga odbaci ili u slučaju da presuda bude potvrđena, isto tako u potpunosti se mora zadovoljiti izmena presude, kao i eventualni troškovi, kamata, odšteta, koju Vrhovni sud bude dosudio i odredio.

Ako presuda za povraćaj novca nije drukčije obezbeđena, iznos pomenute obaveze utvrđuje se na sumu koja će pokriti ukupan iznos presude, i to onaj iznos koji još ne bude odbijen, zatim troškove u vezi sa žalbom, kamatu i odštetu zbog odlaganja, — sve, ukoliko sudija nižeg suda, odnosno sud ili sudija Višeg suda, posle obaveštenja i saslušanja, kao iz iznetog opravdanog razloga, ne utvrde neki drugi iznos ili ne budu izdali nalog za drugo jemstvo.

Čim se presudom utvrdi način raspolaganja imovinom, žalba za povraćaj imovine uz jemstvo za iznošenje pred sud radi presuđivanja, kao i radnja za poništavanje prava na oslobođenje od hipoteke, odnosno ako je takva imovina data na čuvanje kod vrhovnog izvršnog službenika ili ako su prihod od takve imovine ili obaveze na njenu vrednost dati na čuvanje kod bilo kog suda ili pod sudskom kontrolom unutar kojih je bio sadržan postupak na koji se podnosi žalba, — iznos obaveze na odluku o obustavi postupka utvrđuje se u okviru visine iznosa koji obezbeđuje iznos vraćen radi korišćenja i čuvanja imovine, troškova spora, troškova u vezi sa žalbom kamate, kao i odštete zbog odlaganja.

Ukoliko žalba najpre ne bude podneta sudiji onoga suda koji je doneo napadnutu presudu i protiv koje je uložena žalba, sudija Vrhovnog suda SAD je obično ne uzima u obzir. Sudija Vrhovnog suda ne uzima u obzir žalbu ni onda kad sudija višeg suda ili sam sudija odbiju ponuđeno jemstvo.

*Nadležnost u vezi sa nalogom višeg suda nižem sudu
prilikom revizije predmeta*

Reviziju predmeta koju usvajaju u svojoj nadležnosti sudije Vrhovnog suda SAD u kojoj sud daje nalog nižem sudu za ustupanje predmeta, nije stvar prava, već je to stvar diskrecionog prava suda, koji po svojoj službenoj oceni donosi za svaki konkretni slučaj posebnu odluku. U pogledu ustupanja predmeta, odluka se donosi samo u izuzetnim slučajevima, gde zato postoje posebni i važni razlozi.

Razlozi zbog kojih će se, po nalogu višeg suda nižem sudu, izvršiti ustupanje predmeta mogu biti sledeći:

1. Ako je sud federalne države doneo odluku o suštinskom pitanju koje je od federalnog značaja, a koja ne spada u njegovu nadležnost; ako je rešio to pitanje na način koji nije u skladu sa propisima Vrhovnog suda SAD;

2. Ako je apelacioni sud doneo odluku koja je suprotna odluci drugog apelacionog suda o istom pitanju, ili ako je doneo odluku o pitanju od posebnog značaja za federalnu državu ili teritoriju i to na način koji je u suprotnosti sa važećim zakonom te države ili teritorije. To može biti u slučaju kad je sud doneo odluku o važnom pitanju na osnovu federalnog zakona o kome bi trebalo da rešava Vrhovni sud SAD ali koji to nije učinio, ili ako je takav apelacioni sud odstupio od zvanično prihvaćenog i uobičajenog sudskog postupka, odnosno ako je tolerisao takvo odstupanje od strane nižeg suda tako da je Vrhovni sud SAD doveden u situaciju da mora da se koristi svojim pravom nadzora.

To isto, kao opšti razlog, važi i za podnete peticije za izdavanje naloga za ustupanje radi revizije predmeta koje su doneli razni federalni sudovi čije odluke po zakonu mogu biti podvrgnute reviziji od strane Vrhovnog suda SAD.

*Odluka o ustupanju predmeta višem sudu
pre donošenja presude*

Pre nego je Vrhovni sud, kao apelacioni sud, doneo presudu, isti može odlučiti da se predmet ustupi višem sudu (odnosno vrhovnom sudu) ali tek pošto se dokaže da je taj slučaj *od posebnog interesa*, da je opravdano odstupanje od normalnog apelacionog procesa i da su opravdani zahtevi da Vrhovni sud SAD hitno donese odluku o konkretnom slučaju.¹³

*Postupak zahteva za reviziju na osnovu odluke o ustupanju
predmeta višem sudu*

Zahtev o ustupanju predmeta višem sudu radi revizije traži se tako što se pismeni zahtev podnosi sekretaru suda (uz dokaz o uručenju u smislu pravila br. 33, i to u 40 štampanih primeraka peticije, kao i prepis zapisnika o tom predmetu, uključujući i zapisnik o radu suda čija se odluka ili predmet revidiraju).

Pošto je podneta peticija i overen prepis zapisnika, pravni zastupnik peticije je obavezan da se pojavi pred sudom da plati taksu za stavljanje predmeta na listu. Pravni zastupnik podnosioca peticije, odnosno zahteva dužan je da obavesti sve one od kojih se traži da dadu odgovor, kao i da navede sadržaj zapisnika koji je podneo, u smislu propisa, odnosno pravila Vrhovnog suda.

Stranka koja zatraži donošenje suprotne odluke povodom zahteva za ustupanje predmeta Vrhovnom sudu SAD radi revizije konkretne presude, nije obavezna da podnosi nijedan dopunski zapisnik (kao dokaz) pored onoga zapisnika koji je već podneo podnosilac predloga, odnosno peticije. Blagovremenom kod Vrhovnog suda smatra se samo ona peticija za donošenje odluke o ustupanju predmeta višem sudu radi revizije presude jednog od državnih sudova, *a u poslednjoj instanci* — koja je podneta sekretaru suda u roku od 90 dana od donošenja osporene presude. Iz opravdanih razloga sudija Vrhovnog suda SAD može produžiti rok za podnošenje molbe za odluku o ustupanju predmeta višem sudu, ali najviše još za 60 dana.

Zahtev za donošenje odluke o ustupanju na reviziju presude apelacionog suda u krivičnom slučaju smatra se blagovremenim ako

¹³ Takvi su bili sporovi u predmetima u kojima su se SAD kao tužilac pojavile protivu banke C. S. Trust Co 294 U. S. 240; Railroad Retirement Board protiv Alfon R. Co. 295 U. S. 330; Rickert Rice Mills protiv Fontenot, 297 U. S. 110; Carter protiv Carter Cool Co, 298 U. S. 238, Ex parte Qmirin, 317 U. S. i SAD protiv United Mine Workers, 330 U. S. 258; Youngstown Co. protiv Sawyer, 343 U. S. 579.

je takav zahtev podnet sekretaru suda u roku od 30 dana od dana donošenja presude čija se revizija traži.

Sudija Vrhovnog suda SAD, u opravdanim slučajevima, može produžiti rok za podnošenje zahteva za odluku o ustupanju višem sudu u konkretnom slučaju, ali najviše još za 30 dana. Međutim, ako je prvobitna presuda u takvom slučaju doneta od strane district suda (district court) Aljaske, Guama, Havaja, Puerto Rica, Devičanskih ostrva Zone Kanala, zahtev (sa overenim zapisnikom) smatraće se blagovremenim samo ako je poslat *avionskom poštom* i ako je datum na poštanskoj marki jedan od dopuštenih 30 dana ili jedan od odgovarajućih datuma, ako je taj rok bio produžen.

U vezi s napred iznetim uslovima pod kojima se može podneti zahtev za ustupanje predmeta višem sudu, pravila predviđaju šta sve mora da sadrži peticija, kao i to na koji se način ona sastavlja. U tom smislu, predviđa se da peticija mora da sadrži:

a) navođenje službenih ili neslužbenih izveštaja sa mišljenjima iznetim u nižim sudovima, ukoliko ih je bilo i ako o njima postoji izveštaj;

b) kratku izjavu o razlozima na osnovu kojih se poziva na nadležnost Vrhovnog suda SAD, datum presude, datum produženja roka za podnošenje peticije za odluku o ustupanju predmeta višem sudu, kao i zakonsku odredbu na osnovu koje se daje ovlašćenje Vrhovnom sudu da ponovo ispita presudu ili dekret o kome je reč u odluci o ustupanju višem sudu;

c) izlaganje onih pitanja koja se žele ponovo pretresti, a koja su iznošena. Sud u tome smislu razmatra samo ona pitanja koja su podneta u peticiji;

d) isto tako, moraju se navesti i ustavne odredbe, sporazumi, statuti, naredbe, kao i drugi propisi o kojima je reč u konkretnom slučaju;

e) navodi se kratka izjava povodom slučaja koji je predmet spora, odnosno činjenice o njemu koje su od značaja za razmatranje.

f) U slučaju kada se traži revizija presude nekog državnog suda, u izjavi o predmetu se navodi faza postupka kod prvostepenog suda, kao i kod apelacionog suda, a sve u vezi s pitanjem čija se revizija traži kod Vrhovnog suda SAD. Potrebno je da se ukaže na metod kojim su sporna pitanja bila pokrenuta (da li je spor pokrenut zbog predstavljanja, zahteva za tužbu ili izuzeće, ukazivanjem na greške itd.), kao što je potrebno da se navede i način kako ih je sud rešavao, zajedno sa odgovarajućim navodima u zapisniku, odnosno sa rezimemom iz zapisnika. Tom prilikom treba da se da poseban akcenat onim mestima u zapisniku u kojima se pojavljuje dati predmet (tj. odluka o izuzimanju, deo tužbe, ukizavanje na greške) i iz kojih treba da se vidi da je federalno pitanje (pitanje iz oblasti federalnog zakonodavstva) pokrenuto blagovremeno i pravilno, što bi potvrđivalo nadležnost Vrhovnog suda SAD u pogledu revizije presude na osnovu odluke o ustupanju predmeta višem sudu;

g) ukoliko se želi revizija presude nekog federalnog suda, onda se navode oni propisi na kojima se temelji, odnosno na kojima se zasniva federalna nadležnost prvostepenog suda;

h) dalje, potrebno je da se navedu vrlo konkretno argumenti, kojima se detaljno ne razrađuju razlozi na osnovu kojih se zahteva ustupanje višem sudu (pravilo br. 19);

i) kao prilog uz peticiju, zahtevaju se i drugi prilozi, kao što je bar jedno mišljenje dato posle donošenja presude ili dekreta čija se revizija traži, uključujući sva mišljenja sudova ili upravnih organa o konkretnom slučaju, kao što je slobodno navođenje sličnih slučajeva;

j) ukoliko se traži revizija presude državnog suda, uz peticiju se prilaže i jedan primerak presude o kojoj se radi, odnosno presude koja se podvrgava reviziji.

Ukoliko podnosilac peticije ne bi istu podneo na osnovu pravilom predviđenih uslova sa potrebnom tačnošću, sažeto i jasno, onda bi to za Vrhovni sud bilo dovoljno kao razlog za odbijanje peticije.

Suprotna argumentacija—odgovor

Posle podnete peticije, pravni zastupnik lica koje treba da da odgovor na peticiju (zahtev), prema pravilima ima na raspolaganju 30 dana, ukoliko sud ili sudija Vrhovnog suda ne produže ovaj rok, odnosno ukoliko ovaj rok ne produži sekretar Vrhovnog suda, shodno odredbama st. 5 pravila 34. Taj odgovor daje pravni zastupnik u 40 štampanih primeraka *suprotne argumentacije* objašnjavajući događaj, odnosno pitanje ili razloge zbog kojih smatra da Vrhovni sud ne bi trebalo da vrši reviziju, odnosno zbog čega Vrhovni sud SAD nije nadležan za rešavanje predmetnog spora. (pravilo br. 19). Ova protivna argumentacija o nenadležnosti Vrhovnog suda u tom pogledu morala bi da bude usklađena, sa pravilom br. 39, kao i s uslovima koje predviđa pravilo br. 40 (kojima se reguliše argumentacija stranke koja daje odgovor) i treba da se uruči kao što je propisano pravilom br. 33.

Ukoliko protivna strana koja ima pravo na podnošenje odgovora na peticiju, u određenom roku ne podnese odgovor ili ukoliko se ova stranka sama odrekne odgovora, tj. izričito odustane od korišćenja prava za podnošenje odgovora, pa ne podnese odgovor, onda sekretar suda dostavlja ovo sudu na rešavanje.

Odluka kojom se odobrava ili uskraćuje ustupanje predmeta višem sudu

U slučaju kad se odobri ustupanje predmeta višem sudu na osnovu peticije, sekretar suda onda izdaje u tu svrhu nalog i bez ikakvog odlaganja obaveštava niži sud, kao i pravnog zastupnika da je odobrena peticija i da je udovoljeno zahtevu. U tome nalogu, daje se uputstvo da se overeni prepis zapisnika koji je podnet Vrhovnom sudu SAD ima tretirati kao da je poslat i odgovor na formalnu odluku. Formalna odluka o ustupanju predmeta višem sudu se ne izdaje, sem po specijalnom uputstvu.

Kad je molba, odnosno peticija za reviziju odluke kod Vrhovnog suda odbačena, onda sekretar suda izdaje nalog i bez odlaganja obaveštava niži sud i pravnog zastupnika.

Kad je Vrhovni sud doneo odluku kojom je odobrena peticija, onda podnosilac peticije podnosi sekretaru suda oznaku delova zapisnika za koje smatra da treba da se odštampaju radi razmatranja pokrenutih i u peticiji izloženih pitanja, a u cilju donošenja odluke o ustupanju predmeta višem sudu.

Pravila Vrhovnog suda takođe predviđaju uslove pod kojima se predmet za reviziju, odnosno donošenje odluke o ustupanju predmeta višem sudu može podneti u slučaju da jedna od stranaka umre posle ulaganja pismene žalbe Vrhovnom sudu. Pravovaljani predstavnik umrlog može da se pojavi i na osnovu pregloga može biti zamenjen kao stranka u postupku. Ukoliko ovakav predstavnik ne bude želeo dobrovoljno da postane stranka, protivna stranka može da ukaže na okolnost i činjenicu smrti protivne stranke na zapisnik, te da na osnovu predloga izdejsvuje odluku suda, prema kojoj (ukoliko ovakav predstavnik ne postane stranka u jednom određenom roku) druga stranka stiće pravo na odluku kojom će se molba za donošenje odluke o ustupanju predmeta višem sudu odbaciti, ili će se presuda poništiti zbog toga što je slučaj postao hipotetičan.

Ovakvo zamenjivanje ili, u nedostatku ovoga, ovakva sugestija kod Vrhovnog suda mora se učiniti najdalje u roku od 10 meseci od smrti stranke, te će u protivnom predmet izgubiti važnost.

Međutim, u slučaju sugestije zbog nastale smrti jedne od stranaka, a u smislu stava 1. pravila broj 48, predmet ne može biti obnovljen na sudu za čiju se odluku traži da bude podvrgnuta reviziji, jer stranka koja je umrla nema valjanog zastupnika u okviru nadležnosti toga suda, ali ima valjanog zastupnika na drugom mestu. U tom slučaju, postupak će se voditi onako kako to bude odredio Vrhovni sud SAD.

Međutim, pitanje postupka, odnosno sastavljanje postupka u ovom pogledu, postavlja se i u nekim sličnim situacijama. Tako na primer, kada javni službenik koji je stranka u postupku po svojoj zvaničnoj dužnosti za vreme ocenjivanja rešenja umre, da ostavku, ili na drugi način prekine svoju funkciju, spor neće izgubiti važnost, te će onaj koji ga na službenoj dužnosti nasleđuje automatski dobiti legitimaciju i status stranke. Postupak koji usledi posle zamenjivanja »nastavlja se u ime zamenjene stranke. Naredbe o zamenjivanju može se dati u svako doba, ali propuštanje da se izda ovakva naredba neće uticati na zamenjivanje«.

Ako je javni službenik stranka u postupku pred vrhovnim sudom po službenoj dužnosti, on može biti opisan i po svom zvaničnom nazivu kao stranka a ne po imenu, s tim što sud može zahtevati da mu se doda i ime.

Postupak po molbama upućenim pojedinim sudijama apelacionog i vrhovnog suda

Svi oni predlozi i molbe koje se upućuju pojedinim sudijama u pogledu različitih zahteva, normalno, podnose se sekretaru suda koji ih odmah prosleđuje nadležnom sudu.

Izuzimaju molbe za produženje roka koje su *ex parte* podložne odredbama pravila br. 43, svi predlozi i molbe koji su upućeni pojedinih sudijama, kao i svi zahtevi za njihovim usmenim obrazloženjem, obično su praćeni dokazom o uručenju svakoj protivnoj stranci. U specijalno hitnim slučajevima (predmetima), dovoljan je dokaz o telegrafskom obaveštenju koje je upućeno takvim strankama i iz koga se vidi da je podnet predlog, molba ili zahtev.

Sekretar suda blagovremeno obaveštava sve advokate na koje se predmet odnosi, i to na onako brz način koliko je vremena potrebno.

Ukoliko se za vreme zasedanja suda upute molbe sudu, onda se takve molbe, u smislu pravila 50, upućuju sudiji koji je nadležan za odgovarajući district, iz koga dolazi predmet. Sud ili sudija blagovremeno izdaju uputstvo sekretaru vrhovnog suda u pogledu raspodele molbi za vreme ferija ili kad je neko od sudija vrhovnog suda, nadležan za određeni okrug (district), privremeno odsutan ili sprečen.

Ukoliko sudija odbije upućenu mu molbu, takvo odbijanje će se zabeležiti. Ukoliko po takvoj molbi postupak nije ograničen zakonom na sudiju za određeni okrug ili mu je istekao rok, shodno pravilu br. 34, stranka koja podnosi molbu može da je obnovi upućujući je nekom drugom sudiji, shodno odredbama pravila Vrhovnog suda SAD.

Svaki sudija kome je podneta molba za odlaganje ili za oslobođenje pod kaucijom istu može uputiti sudu (dati za sednicu Vrhovnog suda) radi odlučivanja (pravilo br. 50).

Zahtevi za odlaganje po podnetim molbama

Zahtev za odlaganje može da odobri samo sudija vrhovnog suda, i to na način koji je zakonom utvrđen. Zahtevi o sudskoj zabrani isto tako mogu biti odobreni od strane svakog sudije vrhovnog ili apelacionog suda u slučajevima u kojima ih odobrava sud. (U vezi s tim, ovakvi zahtevi regulisani su pravilom br. 18).

Sve molbe za odlaganje ili za sudsku zabranu koje se podnose shodno pravilu br. 51 ili shodno nekom drugom pravilu, moraju da potvrde (da dokažu) da je molba za traženi pravni lek podneta redovnim i propisom predviđenim putem, odnosno da je molba za traženi pravni lek podneta prvo vrhovnom sudu ili nižim sudovima, odnosno njihovom sudiji ili sudijama, a sve u smislu pravila Vrhovnog suda br. 18, 27. i 50.

Ako je molba za odlaganje upućena sudu za vreme ferija, onda će sekretar Vrhovnog suda takvu molbu uputiti shodno pravilu br. 50.

Ponovna saslušanja

Molbe za ponovno ispitivanje presude ili odluke (izuzev onih kojima se odbija ili dozvoljava ustupanje predmeta višem sudu) mogu se podneti sekretaru suda i za vreme zasedanja suda, kao i za vreme sudskog ferija, i to u roku od 25 dana od donošenja presude, ukoliko sud ili sudija ovaj rok nije uskratio ili produžio. Ovakva molba mora konkretno i jasno da izloži svoje razloge, kao i da bude potkrepljena

overom od strane advokata u smislu da je podneta prema predviđenim propisima, a ne radi odlaganja. Takve molbe koje traže ponovno preispitivanje ne podležu usmenom obrazloženju i neće biti odobrene, izuzev na traženje sudije koji je učestvovao u donošenju presude ili odluke i uz saglasnost većine članova suda.

Svaka molba podnesena s ovim ciljem, mora kratko i jasno da istakne razloge i okolnosti koje su se u međuvremenu pojavile i imaju meritoran i suštinski odlučujući značaj za presuđenje.¹⁴ Takve molbe nisu podložne usmenoj raspravi.

Na molbu za ponovno saslušanje se ne primenjuje odgovor, osim ako to sam sud ne bude zahtevao.

Uslovi za odbacivanje sporova

Ako su stranke uložile kod sekretara suda a preko svojih advokata zahtev, odnosno pismeni sporazum da se podneta žalba (molba) za dozvolu upućivanja predmeta višem sudu, ili predlog za dozvolu za ulaganje, ili molba za vanredan nalog — odbace, iznoseći razloge zbog kojih to traže, a uz pristanak da će platiti sve sudske troškove, u tome slučaju će sekretar Vrhovnog suda, bez daljeg obraćanja sudu, izdati naredbu o odbacivanju ranije podnete molbe, odnosno zahteva.

Međutim, protivna strana može u roku od 15 dana posle uručenja ove odluke uložiti prigovor, s tim što će u prigovoru istaći da strane koje su dale predlog o odbacivanju ne predstavljaju sve podnosiocce molbe, odnosno žalbe, te da ih ima više. Ukoliko se primedba odnosi na zahtev stranke koja ulaže predlog i kao takva predstavlja celinu (celu stranku) onda stranka koja daje predlog za odbacivanje može u roku od 10 dana od podnošenja toga prigovora da uloži odgovor na taj prigovor, posle čega se stvar iznosi pred Vrhovni sud, koji donosi definitivnu odluku.

Dr Dimitrije Kulić
vanredni prof. Pravno-ekonomskog
fakulteta u Nišu

SUMMARY

The USA have specific judiciary system. That system developed under the influence of arrangements of American federalism. American judiciary system differs from the other judiciary systems because it is a dual one.

Two systems of judiciary are result of differences in structure and position of basic governmental organs, and specific position and rights of

¹⁴ Pravila Vrhovnog suda SAD stupila su na snagu 1. jula 1954. god. Pravila koja su stupila na snagu 13. 2. 1939. god., i koja su objavljena u 306 U. S. — kao dodatak i svi njihovi amandmani — ukinuti su, ali to nema nikakvo pravno dejstvo na sve sudske radnje koje su preduzete pre nego što su nova pravila stupila na snagu.

every single state in the federation. Because of that there appears nowadays in the USA the so called NATIONAL JUDICIARY, or federal judiciary which decides upon cases of violation of the federal Constitution and laws applying only the Constitution, laws and other federal prescripts.

The second gauge of judiciary represent the so called STATE COURTS or judiciary systems of the states. All the authorizations for work of these courts as well as legal remedies that might be used in controversies before them are prescribed by state constitutions, laws and other prescripts.

State courts in the USA were established as inferior courts; their character and function, because of their position, differs from one state to another, and, as a rule, they are not much alike. That is why heterogeneity in jurisdiction and procedure before these courts exist. Constitution of every single state creates judicial power as to the situation in state, but in the frame and conformity with the Constitution (Article III of the Constitution of the USA), according to which the Congress is authorized to establish judiciary system headed by one Supreme Court.

These two judiciary systems, „federal” and „state”, function as independent, separate and parallel.

In the Article III, Section I of the Constitution of the USA position of the Supreme Court was determined as the court in which the judicial power was vested. This Article defines position of the Supreme Court like this: „The judicial power of the United States shall be vested in one Supreme Court, and in such inferior courts as the Congress may from time to time ordain and establish. The judges, both of the supreme and inferior courts, shall hold their offices during good behavior, and shall, at stated times, receive for their services a compensation which shall not be diminished during their continuance in office”.

Position of a court, and especially position of the Supreme Court of the USA, and judicial decision in America is not the same as in the greatest part of European legal systems. Judicial decision as a source of law has very distinguished place in United States. Many judicial decisions of the XVIII and XIX century have not only become the source of law but constitutional norms, too. That is why American law looks sometimes strange to European legal scholars. They cannot understand judicial decisions unless they know some characteristics of the American law. Judiciary system and process in the United States cannot be understood unless one knows role of the *common law*. Common law in American legal system generally has a *decisive influence*. Common law developed out of *judicial practice* and was created by courts and judges while solving concrete cases and providing these with corresponding arguments.

Judicial decision got a distinguished place as to the doctrine of common law. Judicial decision became principal source of law. Legislation had to be put in conformity with the common law.

The Constitution of the United States of 1787. determined jurisdiction of the Supreme Court like this: „The judicial power shall extend to all cases, in law and equity, arising under this Constitution, the laws of the United States, and the treaties made, or which shall be made, under their authority; — to all cases affecting ambassadors, other public ministers, and consuls; — to all cases of admiralty and maritime jurisdiction; to controversies to which the United States shall be a party; — to controversies between

two or more States; — between a State and citizens of another State, — between citizens of different States; — between citizens of the same State claiming lands under grants of different States, and between a State, or the citizens thereof, and foreign States, citizens, or subjects." (Article III, Section II).

Jurisdiction of the Supreme Court of the USA is also provided in United States Code, par. 1251, and Judiciary Act adopted in 1789.

It is positive that among the functions performed by the Supreme Court the most important function, not only from the standpoint of the American judiciary system, but judiciary generally, is that one of the judicial control of constitutionality, which is in the legal and official terminology known as *judicial review*.

Though the Supreme Court is the court of general jurisdiction it can be also said that it is a sort of the federal constitutional court. Large practice of this court in performing judicial review in the XVIII, XIX and XX century attributed to its very high prestige in America.

The most early protagonist of judicial review in the United States was the Chief Justice Marshall, who defined doctrine of judicial review and applied it. From that time on the principle of judicial review has been accepted as a sufficient for the protection of constitutionality. That is where the Chief Justice Marshall's popularity has come from.

Though nowadays still exist not so many opponent standpoints according to which judicial review is under question as the jurisdiction of the Supreme Court, Supreme Court is still commentator of the Constitution and its decisions represent the principle source of law in the United States.